Алран кайми аки-сухи, асран кайми атти-анни...

ХРЕСЧЕН САССИ

52 (2565) №
Хакĕ ирĕклĕ

2015
июль/утă
31

1991 çулхи апрелĕн 21-мĕшĕнче тухма тытăннă

ЭРНЕКУН

РЕСПУБЛИКА УЙ-ХИРĔНЧЕ

Красноармейски районĕнче АПК комплексĕн, мониторинг, апат-çимĕç рынокĕн лару-тăрăвне йĕркелекен ыйтусемпе ĕçлекен правительство комиссийĕн ларăвĕ иртрĕ. Пухăннисем «Красное Сормово», «Таябинка» хуçалăхсенче вырма ĕçĕсемпе паллашрĕç, районти культура çуртĕнче АПК отраслĕнчи кăçалхи ултă уйăхри ĕç-хĕле пĕтĕмлетрĕç, тырă хакне палăртрĕç, ытти ыйтусене сӳтсе яврĕç.

Вырма, тырă хакĕ тата ытти ыйту

Уйри мар, кĕлетри – тухăç

Сап-сарă тинĕсре «хир карапĕсем» пĕрин хыççăн тепри мăнаçлăн шăваççĕ. Кĕрхи тулă ĕççыннине тав тунăн тулли пучахне уснă. Анлă уй-хирте техника кĕрлени кăна илтĕнет.

– «Московский-39» кĕрхи тулă ыттисенчен маларах пиçсе çитнипе вырмана унран пуçлатпăр. Хальлĕхе гектар пуçне 40 центнертан кая мар тухать, – кăмăллăн пĕлтерет «Таябинка» агрофирма ертӳçи Александр Афанасьев. – Кăçал пирĕн пĕрчĕллĕ тата пăрça йышши культурăсене 2800 гектар ытларах вырса кĕртмелле. Унсăр пуçне куккурус – 514, çĕрулми 200 гектар йышăнать. Çавăнпа вырмана çийĕнчех тухрăмăр. Кăçал ултă комбайн уйхире кăлартăмăр. Çанталăк лайăх тăрсан кунне 550-560 тонна вырса çапаççĕ.

«Сарă ылтăна» тырă тасатса типĕтекен комплекса турттараççĕ. Ăна хуçалăх иртнĕ çул хăй укçи-тенкипе тунă. 25 млн тенке кайса ларнă вăл. Хăватлă комплекс сехетре 50 тонна тырă типĕтет. Уй-хиртен кĕнине йăлтах тасатса типĕтме ĕлкĕрет. Куккурус та вăрлăхлăх акнă. Çумăр, ăшă çанталăк тăнипе вăл парка та çӳллĕ çитĕннĕ. «Тухăça упрама çитес çул тепĕр хранилище тума тивет, вырнаçмасть», – терĕ ертӳçĕ юсаса çĕнетнĕ складсене кăтартнă май.

«Красное Сормово» хуçалăхра вара тырра типĕтнинчен ытларах вырлăхчĕрлĕх валли консервлаççĕ. «МАХ 110» техникăна пĕлтĕр 3 млн тенкĕлле туяннă.

– Кăçал çанталăк йĕперех тăрать. Вăл вара вырнă тырра типĕтмесĕрех лапчăтса полимер михĕсене тултарать. Çапла майпа консервланă тырă хĕлĕпех пăсălмасть. Выльăхшăн тутлăхлă паха апат, – паллаштарать хуçалăх ертӳçи Святослав Иванов.

Кун пек техника республикăра иккĕ кăна, тепри – Шупашкар районĕнчи «Чурачикский» хуçалăхра. «Красное Сормово» предприяти те темиçе эрне каяллах вырмана тухнă. Юсаса çĕнетнĕ складра тырă купи ӳссех пырать. «Нӳрĕклĕхĕ кăçал пысăкрах, 30 процент таранах», – теççĕ

Сăнӳкерчĕкĕ www.cap.ru сайтран илнĕ

ĕçченсем. – Юрать, тырă типĕтмелли оборудование газ çине куçарнă. Унсăрăн дизтопливо туянсах укçа пĕтетчĕ».

Йĕтем çинче шкул ачисем те тăрăшаççĕ. «Эпир вĕсене хĕрӳ тапхăрта яланах ĕçе явăçтарма тăрăшатпăр. Ашшĕамăшĕ те хирĕç мар. Кайран хăшĕ-пĕри хуçалăхра юлĕ-и, тен?» – пĕлтерчĕ Святослав Петрович.

Пĕрин ӳсет, теприн чакать

Чăвашстат кăтартăвĕпе кăçалхи çур çулта республикăра ялхуçалăх производствин индексĕ 102,5 процент пулнă. Кăçал Чăваш Енри АПК отраслне патшалăх пулăшăвĕ 2,69 млрд тенкĕлĕх памалла. Çав шутра федераци бюджетĕнчен – 1,89 млрд, республика хысниччен 807,2 млн тенкĕ. Укçана вăхăтра уйăрнине, унпа тухăçлă усă курнине палăртмалла.

Чăваш Республикин кризиса хирĕç йышăннă планĕпе килĕшӳллĕн РФ Правительстви фермер ĕçне пуçăнакансене – 15, 2 млн, çемье фермине аталантарма 19,2 млн тенкĕ хушма укçа уйăрнă. Отрасле инвестици кредитне явăçтарасси те ӳссех пырать. Анчах федераци бюджетĕнчен уйăракан субсиди кредита финанслама çителĕксĕртерех.

Чăвашстат кăтартăвĕпе кăçалхи июль уйăхĕ тĕлне республикăри мĕнпур категорири хуçалăхсенче аш-какай – 49,6 пин, сĕт 226 пин тонна туса илнĕ. Вăрмар, Сĕнтĕрвăрри, Пăрачкав, Тăвай, Етĕрне районĕсенче аш-какай илесси уйрăмах сахалланнă. Çĕмĕрле тăрăхĕнчи пысăк хуçалăхсен çур çулхи кăтартăвĕ 67,2 тоннăпа çеç танлашнă. Улатăр (63 тонна), Сĕнтĕрвăрри (46,7), Куславкка (27,8) районĕсен кăтартăвĕ вара вăтам фермер хуçалăхĕнничен те пĕчĕкрех. Сĕт илессипе Çĕмĕрле, Етĕрне, Пăрачкав, Йĕпреç тăрăхĕсенче çителĕксĕр ĕçленĕ.

Июль тĕлне республикăра майракаллă шултра выльăх 203,3 пин пуç шутланнă, çав шутра сăвăнаканни – 92,7 пин, сысна – 176 пин. Çак тапхăрта чăх-чĕп, сурăх-качака йышĕ палăрмаллах ӳснĕ.

Ултă уйăх кăтартăвĕпе аш-какай туса илессипе Федерацин Атăлçи округĕнче Чăваш Ен виççĕмĕш вырăнта, сĕтпе вара – улттăмĕшĕ. Çакă выльăх-чĕрлĕх объекчĕсене çĕнетнипе те çыхăннă. Кăçал ĕне фермисене юсаса çĕнетме, тума 15 инвестици проекчĕ хута каймалла.

2-мĕш стр. ➔

КĔСКЕН

Пĕлӳ кунĕ тĕлне – парне

Чăваш Ен Пуçлăхĕн тивĕçĕсене вăхăтлăх пурнăçлакан Михаил Игнатьев ячĕпе РФ Президенчĕ çумĕнчи ачасен прависене хӳтĕлекен уполномоченнăйран, Павел Астаховран, çыру килнĕ.

Унта «Çĕнĕ Раççее – пĕлӳ кунĕ» ыркăмăллăх акцие республика хастар хутшăннине палăртнă, Донецкпа Луганск халăх республикисенчи шкул ачисем валли çĕнĕ вĕренӳ çулĕ тĕлне хатĕр-хĕтĕрпе пулăшнишĕн тав тунă. Акци вăхăтĕнче пухнă гуманитари пулăшăвне (çĕршывĕпе 250 тонна ытла пуçтарнă) Мускавран Луганск тата Донецк тăрăхĕсене июлĕн 30-мĕшĕнче илсе çитерессине пĕлтернĕ.

Ача-пăча омбудсменĕ Павел Астахов каланă тăрăх – асăннă тăрăхсенче пурăнакан, вăрçă-харçă нушине тӳснĕ çемьесенчи çула çитмен ачасене шкул хатĕрĕпе, канцеляри таварĕпе, парнесемпе тивĕçтерĕç. Раççейĕпе пухнă пулăшу 23 пин ачана çĕнĕ вĕренӳ çулне хатĕрленме çитĕ.

Сăвапллă ĕçе министерствăсемпе ведомствăсем, предприяти-учреждени, Чăваш Енре пурăнакансем хутшăннă. Пĕтĕмĕшле 800 пин тенкĕлĕх шкул хатĕрĕ, канцеляри таварĕ, спорт тумĕ пуçтарнă. Июлĕн 16-мĕшĕнче 320 чĕркеме (3 тонна) асăннă тăрăхсене çитермешкĕн Мускав хулине ярса панă.

Республикăра хальхи вăхăтра Донбасс валли гуманитари пулăшăвĕ пухакан 26 пункт ĕçлет. Вĕсем апат-çимĕç, гигиена тата вĕренӳ хатĕрĕсем йышăнаççĕ. Çак пунктсем ирхине 10 сехетре ĕçлеме тытăнаççĕ. Акцие хутшăнакансене волонтерсем «Эпĕ Донбаса пулăшрăм» кăкăр çине çакмалли паллă параççĕ.

82 регион хушшинче 6-мĕш

РФ Спорт министерстви Раççей Федерацийĕн субъекчĕсемпе пĕрле «Физкультурăпа спорта аталантарасси» патшалăх программине пурнăçа кĕртме тăрăшать. 2014 çулта çак программăна еплерех пурнăçланине пĕтĕмлетнĕ май Чăваш Ен 82 регион хушшинче 6-мĕш вырăн йышăннине палăртнă.

«Физкультурăпа спорта аталантарасси» программа граждансене физкультурăпа туслашма условисем туса парать. Çавăн пекех Раççей спортне тĕнче шайне çĕклеме пулăшать. 2014 çулхи пĕтĕмлетӳ тăрăх – Чăваш Енре спортпа туслашнисен шучĕ ӳснине палăртмалла.

Тавралăха илем кĕртме

Кăçалхи августăн 29-мĕшĕнче Пĕтĕм Раççейри «Симĕс Раççей» общество юхăмĕн пуçарăвĕпе экологи субботникĕ иртет.

Тăван çĕршывăн Аслă вăрçинче çĕнтернĕренпе кăçал 70 çул çитнине халалласа «Çĕнтерӳ вăрманĕ» проект йĕркеленĕччĕ. Çавна май апрель-май уйăхĕсенче вăрçăра вилнисен ячĕпе йывăççем, сирень тĕммисем лартрăмăр. «Симĕс Раççей» экологи субботникĕ çак акцин юлашки тапхăрĕ шутланать. Вăл «Çĕнтерӳ вăрманĕ. Эпир астăватпăр. Эпир мухтанатпăр!» девизпа иртет. Субботник вăхăтĕнче çуркунне лартнă хунавсене çумкурăкран тасатĕç, шăварĕç, кăпкалатĕç.

«Симĕс Раççей» субботнике ентешсем те хастар хутшăнасса шанатпăр.

Кĕлет тулать

Июлĕн 29-мĕшĕ тĕлне республикăри мĕнпур районта вырмана тухнă. Ку вăхăт тĕлне 26 971 гектар пĕрчĕллĕ тата пăрça йышши культурăсене çулнă (9,3 процент), çав шутра 25 455 гектар çинчи лаптăка вырса çапнă. Улатăр, Патăрьел, Вăрнар, Комсомольски, Красноармейски, Пăрачкав, Çĕрпӳ, Шăмăршă, Елчĕк тăрăхĕсенче лаптăксем самай пушаннă. Пӳлмене 53 314 тонна «сарă ылтăн» кĕнĕ, гектарти вăтам тухăç – 20,9 центнер. Элĕк (25,1 центнер), Вăрнар (25,6), Шупашкар (26,5), Муркаш (25) районĕсенче кăтарту пысăкрах. Талăкра 8 пин тонна вырса çапаççĕ. Уй-хирте 386 комбайн ĕçлет.

Палăртнă вăхăт тĕлне ир пулакан çĕрулмине 18,9 гектар çинчен пуçтарса кĕртнĕ, пахчаçимĕçе – 14.

Кĕрхисем акма 54 629 гектар çĕр хатĕрленĕ. Çĕртме 1 пин гектар ытла тунă. Пĕр çул ӳсекен курăксене 20 пин гектар ытларах (70,4 процент) çулнă. Утă – 118,4, сенаж –116, силос 20,3 процент чухлĕ янтăланă.

КĔСКЕН

Çуралакан сахал, вилекен нумай

Чăвашстат кăтартăвĕпе кăçалхи пĕрремĕш çур çулта Чăваш Енре пĕлтĕрхи çак вăхăтрипе танлаштарсан 338 ача (4 процент) сахалрах çуралнă, 142 çын (1,7 процент) нумайрах вилнĕ. 2015 çулхи январь-июнь уйăхĕсенче республикăра 8176 ача тĕнчене килнĕ, 2014 çулта вара – 8514 пепке. Асăннă вăхăтра кăçал 8474 çын пурнăçран уйрăлнă, иртнĕ çул – 8332. Ентешсем ытларах çак сăлтавсене пула вилни палăрать: юн çаврăнăшĕн чирĕсемпе (35,4 процент), тулашри сăлтава пула (14,2 процент), шыçă чирĕсемпе (11,6 процент), апата ирĕлтерекен органсен (6,8 процент) тата сывлав (7 процент) чирĕсемпе.

Чăваш Енре пĕтĕмĕшле халăх хăй хальлĕн чакни палăрать пулсан та хулара пурăнакансен йышĕ ӳснĕ – 1187 çын. Сăмахран, Шупашкарта – 1266 çын, Çĕнĕ Шупашкарта – 216 çын. Ялсенче халăх хăй хальлĕн чакни вара 1485 çынпа танлашать.

Çул-йĕр тума

Дмитрий Медведев премьер-министр регионсенче çул-йĕр тăвасси çинчен калакан хушăва алă пуснă. Унпа килĕшӳллĕн Чăваш Ен валли 17 млн та 334 пин те 800 тенкĕ укçа уйăрĕç.

Çак нухратпа ял çĕрĕнчи халăх пурăнакан вырăнсенче хытă сийлĕ автомобиль çулĕсем тăвĕç. Ку ĕç ялсене 2014-2017 çулсенче тата палăртнă 2020 çулчченхи тапхăрта аталантарас тĕллевпе йышăннă ятарлă программăпа килĕшӳллĕн пурнăçланĕ.

Асăннă субсидие 52 регион валли уйăрĕç. Çав шутра Мари Эл – 117,9 млн, Тутарстан – 307 млн, Киров облаçĕ – 275 млн, Чулхула облаçĕ 210,9 млн тенкĕ тивĕçĕç.

Ăсталăха ĕçре туптаççĕ

Вырма вăхăтĕнче яланах ялхуçалăх ĕçченĕсем çитмеççĕ. Çавна май Йĕпреç районĕнчи «Путиловка» агрофирма тата «Красный партизан» колхоз ертӳçисем юлашки çулсенче хуçалăх ĕçне аслă шкулсенче вĕренекен студентсене явăçтараççĕ. Кăçалхи июль уйăхĕнче «Красный партизанра» Шупашкарти ялхуçалăх академийĕн 5 студенчĕ вăй хунă. Вĕсем сĕт-çу фермине юсанă.

«Путиловкăра» вара асăннă вĕренӳ заведенийĕн 10 студенчĕ ĕçлет. Эдуард Марушев ертӳçĕ пĕлтернĕ тăрăх – çамрăксем хăйсен тивĕçне яваплă пурнăçлаççĕ. Вĕсем ĕне витине качакасем валли çĕнетсе улăштарнă, унăн тăррине тата çĕрулми упрамалли хранилищĕне юсанă, ферма территорине тирпĕй-илем кĕртнĕ. Халĕ качакасем валли çĕнĕ вите тума тытăннă.

Унсăр пуçне çак хуçалăхра виççĕмĕш çул инженер факультечĕн студенчĕсем тăрăшаççĕ. Яш-кĕрĕм тыр-пул пуçтармалли «Енисей» комбайна юсать. Вĕсен ертӳçи – «ЧР тава тивĕçлĕ механизаторĕ» ята илнĕ Николай Захаров. Çамрăксем ăна профессi ăсталăхне алла илме пулăшнăшăн тав тăваççĕ.

Валентина МАКСИМОВА.

Çивĕч ыйту

Çĕрĕ е хуçи япăх?

Ай, мĕн тери хитре тавралăх халĕ: пиçсе çитнĕ çырларан ырă шăршă сарăлать, тĕрлĕ тĕслĕ чечек куçа илĕртет... Уйсенчи ыраш пусси, çĕрулми ани – ыранхи куна шанăç кӳреççĕ.

Çумкурăк пусса илнĕ лаптăк вара чуна ыраттарать: унта культурăллă ӳсен-тăран вăй илмелле те...

Шел, акăнмасăр юлнă ялхуçалăх пĕлтерĕшлĕ çĕр сахал мар паян. Акă, нумай пулмасть Россельхознадзорăн республикăри управленийĕн инспекторĕсем Етĕрне районне тĕрĕслевпе çитнĕ. Унта 40 пай çĕртен (92 гектар) 4-шĕпе (7 гектар) кăна тĕллевлĕ усă курни палăрнă. Лаптăкĕсене юхăнтарнă хуçасене çĕр саккунне пăснине, агротехника ĕçĕсене иртермеллине асаилтернĕ. Çĕнĕ саккунпа ялхуçалăх пĕлтерĕшлĕ çĕрпе тĕллевлĕ усă курманшăн явап тыттарассине пĕлсен тин лаптăкĕсем пирки асаилнĕ тейĕн вĕсем: Росреестра пайĕсенчен хăпасси çинчен пĕлтернĕ.

Харпăрçăсене ăнланма пулать темелле. Пай çĕрĕ çинче сухаласа акма, выльăх апачĕ туса илме вăй çитереймесен пĕр-пĕр хуçалăха арендăна пама пулать. Нумай çĕрте çапла тăваççĕ. Енчен сывăхра лайăх ĕçлесе пыракан предприяти, хуçалăх пулмасан мĕн тумалла? Ирĕксĕрех пай çĕрĕнчен хăпмалла.

Сăмах май, Раççейре иртнĕ çул кăна 140 пин гектар çĕрпе тĕллевлĕ усă курманнине палăртнă. Унччен арендăна е харпăрлăха илнĕ лаптăксене те йывăç-тĕмĕ пусса илме тытăннă. Вĕсене пусă çаврăнăшне кĕртме вăхăт, укçа-тенкĕ самай кирлĕ.

Специалистсем тĕллевлĕ усă курман çĕрсене туртса илме ирĕк паракан саккун лару-тăрăва улăштарасса шанаççĕ. 2015 çулхи мартăн 20-мĕшĕнчен çĕре лайăхлатассипе тата хӳтĕлессипе ĕçсем туса иртерменшĕн паракан штраф виçи те ӳснĕ: уйрăм çынсен 20 пинрен пуçласа 50 пин, должноçрисен 50 – 100 пин, предприяти-организацисен 400-700 пин тенкĕ тӳлеме тивĕ. Пушă выртакан çĕрсене пусă çаврăнăшне кĕртмешкĕн тăкаксем пысăк пулни çакăн пек йышăну тума хистенĕ.

Пĕлтĕр республикăра ялхуçалăх пĕлтерĕшлĕ çĕр 59 пин гектар усă курмасăр выртнă. Çумкурăкпа хупланнă лаптăксем Улатăр (12,2 пин га), Элĕк (8,4 пин га), Канаш (11 пин га), Шупашкар (6,1 пин га) районĕсенче ытларах пулнă.

Пулăхлă çĕре юхăнтарнăшăн 4 предприяти-организацие, 9 – должноçри, 123 уйрăм çынна айăпланă. Шупашкар районĕнче – 61, Çĕрпӳ тăрăхĕнчи 21 харпăрçăна административлă явап тыттарнă, агротехника мероприятийĕсене ирттерме предписани çырса панă.

2013 çулхи предписанисем тăрăх йĕркесĕрлĕхе пĕтерменшĕн иртнĕ çул 2 предприяти-организаци, 3 – должноçри, 27 уйрăм çын тĕлĕшпе административлă тĕпчев пуçарнă. Материалсене Улатăр, Сĕнтĕрвăрри, Шупашкар районĕсенчи судсем пăхса тухса йышăнусем кăларнă. Паллах, вĕсем пурте айăплисене явап тыттарассипе çыхăннă. Сăмах май, патшалăх сăнавĕ енĕпе ĕçлекен федераци органĕсен предписанийĕсене вăхăтра пурнăçламаншăн паракан штраф виçи те ӳснĕ.

Çĕр çинче ĕçлеме вăй çитерейменнине туйса-тăр пĕлтĕр Улатăр, Шупашкар районĕсенчи çынсем лаптăкĕсене харпăрлăхран «кăларма» шутланине пĕлтернĕ. Кунта сăмах 72,67 гектар пирки пырать. Çав хушăрах кăçал Улатăр, Элĕк, Патăрьел, Канаш, Куславкка, Сĕнтĕрвăрри, Муркаш, Çĕрпӳ, Шупашкар, Етĕрне, Тăвай, Елчĕк районĕсенче 4558 гектар çĕре пусă çаврăнăшне кĕртнĕ.

Надежда ВАСИЛЬЕВА, управлени ĕçченĕ.

Вырма, тырă хакĕ тата ытти ыйту

1-мĕш стр.

Аш-какай туса илес ĕçре чăх-чĕп фабрикисен тӳпи пысăк. Çур çулта вĕсенче производство калăпăшĕ 25 процент хăпарнă.

ЧР ялхуçалăх министрĕн çумĕ Николай Якимов каланă тăрăх – çур çулта ĕне пуçне 2507 кг сĕт сунă. Сĕнтĕрвăрри, Элĕк, Шупашкар районĕсенче виçĕ пин ытларах та. «Асаново» (Комсомольски районĕ) хуçалăхра вара кăтарту 4 пин килограмран та иртнĕ.

Кăçал акакан-сухалакан лаптăксем 573,7 пин гектара çитнĕ (пĕлтĕрхин 102,7 проценчĕ), çав шутра пĕрчĕллĕ тата пăрçа йышши культурăсем – 290,5 пин, çĕрулми 34,2 пин гектар. Акнă-лартнă лаптăксем иртнĕ çулхинчен ӳснĕ. Çав вăхăтрах Патăрьел, Хĕрлĕ Чутай, Етĕрне тăрăхĕсенче вăл пĕчĕкленнĕ.

Иртнĕ çул пахчаçимĕç, çĕрулми упрама 10 хранилище хута кайнă.

2015 çулхи январь тĕлне республикăра усă курман çĕр 45,2 пин гектар пулнă. Çак вăхăт тĕлне 1839,2 гектарне пусă çаврăнăшне кĕртнĕ. Кăçал татах виçĕ пин гектара яхăн усă курман çĕр тупса палăртнă. Вăрнар тăрăхĕнче кăна икĕ пин гектар ытла. Çав хушăрах «Алатырь-Корма» пĕрлешӳ темиçе çул юхăнса выртнă 6,8 пин гектар çинче пĕрчĕллĕ тата пăрçа йышши культурăсем акса хăварнă.

Кăçал кĕрхи культурăсене çĕр пин гектар çинче акса хăвармалла. Кĕрхисем пысăк тухăç панине пăхмасăр хуçалăхсем унăн лаптăкне пĕчĕклетсе пыни сисĕнет.

Кăçал тĕштырă – 560 пин, çĕрулми 600 пин тонна пуçтарса илессе шанаççĕ. Хуçалăхсенче вырмана тухнă ĕнтĕ.

Чăвашстат кăтартăвĕпе ял, вăрман, сунар хуçалăхĕнчи ĕçсыннисен уйăхри шалăвĕ 13 пин тенкĕрен ытларах пулнă. Улатăр, Çĕмĕрле, Етĕрне, Йĕпреç, Пăрачкав енче унран та пĕчĕкрех.

Саппасра та пур

Çĕр ĕçченĕсене тырă хакĕ уйрăмах хумхантарать. Тар тăкнине кура тупăшне те тивĕçлипе илес килет. РФ Ялхуçалăх министерстви малтанлăха палăртнă тăрăх – кăçал пӳлмене 100 млн тонна тырă кĕмелле. Ку пĕлтĕрхинчен 6 процент сахалрах. Çав шутра 20-25 млн тоннине ют çĕршывсене ăсатмалла. Кăçал республикăра ялхуçалăх культурисем 573,7 пин гектар йышăннă, пĕлтĕрхинчен 15,1 пин гектар ытларах. Çулталăк пуçламăшĕнче саппасра 452, 5 пин тонна пулнă. Пулас тухăçа шута илсен Чăваш Ен кĕлетĕнче пĕр млн тонна ытла «сарă ылтăн» пулмалла. Тырă рынокне йĕркелеме кăçал «Чăваш Республикинчи апатçимĕç фончĕ» унитари предприятийĕ 13 пин тонна туянма палăртнă. Вăл рынок хакĕпе илет. Енчен хак пĕчĕкрех пулсан та палăртнă хисепрен чакмасть. Гаранти хакне тыррăн хăйхаклăхне, инфляцие шута илсе палăртаççĕ. Кăçал гаранти хакĕн чи пĕчĕк виçин (НДС-а шута илсе) малтанхи хакĕсем çапла пулмалла:

Апат-çимĕç валли усă куракан 3 класлă тулă хакĕ – 8400 (пĕр тонни), 4-мĕш класли – 8000, апат-çимĕç валли усă куракан 1 тата 2 класлă ыраш – 6200 тенкĕ.

Ларура çавăн пекех Ялхуçалăх çыравне хатĕрленес тата ытти ыйтăва пăхса тухрĕç.

Лариса НИКИТИНА.

Хисеплĕ вулакансем!

«Хыпар» Издательство çурчĕн кăларăмĕсене 2016 çулăн I çуррине илсе тăмашкăн

июль уйăхĕнчен тытăнса август уйăхĕн 31-мĕшĕччен –

ЙӲНĔ ХАКПА!

«Хыпар» – 625,62 тенкĕ *(кăçалхи II çур çултинчен 172,44 тенкĕ йӳнĕрех)*

«Хыпар»-эрнекун – 325,92 тенкĕ *(19,62 тенкĕ йӳнĕрех)*

«Хресчен сассине» 283,62 тенкĕпе çырăнтараççĕ.

Хисеп те кирлĕ

Николай Ласточкин «Эльбарусовский» совхоза ертсе пынă. Вăл вăхăтра хуçалăх хăмла ӳстерес тĕлĕшпе çĕршывра темиçе хутчен те пĕрремĕш вырăн йышăннă. Николай Андреевич хăй те «ЧАССР ялхуçалăхĕн тава тивĕçлĕ ĕçченĕ» ята тивĕçнĕ. Хăмлаçăсен бригадирне – Юрий Захарова – патшалăх премине панă.

Карапашри Петр Мироновăн ячĕ те мухтавлă. Вăл Октябрьскинчи хăмла цехне вун-вун çул ертсе пынă. Унăн пултарулăхĕпе «Чувашское золото» кĕнекере паллаштарнă.

Çĕнĕ çĕр уçма хутшăннă Ростислав Ярухин Казахстанран таврăнсан «Кугеевский» совхозра вăй хунă. ЧАССР тава тивĕçлĕ механизаторĕ трактор çинчен анма пĕлмен. Ку совхозрах тăрăшнă Георгий Истомин бригадирпа унăн мăшăрĕ «ЧАССР ялхуçалăхĕн тава тивĕçлĕ ĕçченĕ» ятсене илнĕ.

Пултаруллă, тăрăшуллă ентешсене манас марччĕ. Вĕсен ырă ячĕсене çитес ăрусем валли упраса хăварасчĕ.

Анатолий МАКСИМОВ. Сĕнтĕрвăрри районĕ, Услă Пукаш ялĕ.

◆ ЫРĂ ТĔСЛĔХ

Илĕртет хресчен çурчĕ

Етĕрне районĕнчи Тури Ачакра иртен-çӳрен çул хĕрринчи йывăç çурта, юнашарти çĕнĕ çил арманне, çатан картана тĕлĕнсе сăнать. Вĕсем кăна-и, ĕлĕкхи хресчен килĕпе паллашма аякран та килеççĕ. Анлă картишĕнче хура пӳрт, лаç ...

Çĕнелсе илемленнĕ музей

Вырьăх картипе хура çурт тăррине ĕлĕкхилле улăмпа витнĕ. Пӳрт вăхăт иртнĕ май хуралса пусăрăнма ĕлкĕрнĕ пулсан, хуралтăсем вĕр çĕнех. Хура çуртра мăрьесĕр кăмака, кравать. Лаçри вучахра пысăк хуран çакăнса тăрать. Кил-тĕрĕшре куллен усă куракан савăт-сапа туллиех кунта. Вучах чĕртме юнашарах – вутă купи. Вите-сарайра вырьăх йĕр хăварайман. Çĕнĕ пĕрене хĕвел çутипе çуталса ларать.

Пӳртри кашни япала хресчен пурнăçне, йăли-йĕркине уçса парать. Вырăн виттине, минтерсене чăвашăн çĕр пин тĕррипе илемлетнĕ. Кăмака çумĕнчи сăпкара та тĕрленĕ япаласем. Алăкран кĕрсенех пир тĕртмелли, çăм арламалли тата ытти хатĕрсем.

Картишĕнче кăна мар, пахчара та çирĕп алă хуçаланни палăрать. Çĕрулми, пахчаçимĕç ăнса пулнă. Йăран çинче йĕтĕн те çитĕнет – курма килекенсене кăтартма. Пур çĕрте те таса, типтерлĕ, илемлĕ. Кунта ĕçчен çемье пурăнать темелле. Анчах чаплă çурт-йĕр хуçи – халăх. Унăн пурлăхĕ упранать кунта.

– Çурта 1984 çулта, «Ленинская искра» колхоз председателĕнче ĕçленĕ Аркадий Айдак пуçарнипе лартнă. Ăна экспонатсемпе пуянлатма ялĕпех хутшăнчĕç. 1993 çулта истори палăкĕ «Халăх музейĕ» ята тивĕçрĕ. Чăн та, вăхăт иртнĕ май çурт-йĕр самай юхăнма ĕлкĕрчĕ. 90-мĕш çулсенче хуçалăх йывăрлăха кĕрсе ӳкнипе ăна юсаса çĕнетме укçа-тенкĕ енчен пулăшаймарĕ. Чăваш Республикинчи ялсенче комплекслă майпа çурт-йĕр тума тата тирпей-илем кĕртме ятарлă программа хута кайсан унта хутшăнма шутларăмăр, – каласа парать Мăн Шемертен ял тăрăхĕн ертӳçи Альбина Егорова. – 2013 çулта конкурс витĕр тухса халăх музейне çĕнетме грант илтĕмĕр. Картишĕнчи хуралтăсене тĕпрен çĕнетрĕмĕр. Пӳрте те юсама тиврĕ. Пурĕ 1 млн та 275 пин тенкĕ тухса кайрĕ. Çав шутра республика бюджетĕнчен 950 пин тенкĕ уйăрчĕç. Федерацин ял территорийĕсене аталантарас тĕлĕшпе йышăннă программăпа вара музее культура енĕпе пуянлатма тăрăшрăмăр. Унпа юнашарах çил арманĕ турăмăр, чăвашсен йăлипе юпа лартрăмăр. Территорине тирпейлесе илемлетрĕмĕр.

– Хресчен çуртне тепĕр хут чĕртсе тăратас ĕçе камсене явăçтартăр?

– Кирек мĕнле ĕçе те пĕлнĕпĕлмен тăваймăн. Халăх музейне уйрăмах. Ун тăрăх çамрăк ăру несĕлсен пурнăçĕпе, йăли-йĕркипе паллашать. Юсаса çĕнетме тытăниччен ӳнерçĕсем пире проект-эскизсем хатĕрлесе пачĕç. Вĕсене тĕпе хурса ĕçлерĕмĕр те. Тирпей-илем кĕртме ял çамрăкĕсем те пулăшрĕç.

– Кирек мĕнле чаплă япала та пăхса тăмасан юхăнать, кивелет.

– Унччен кунта пĕр çын кăна ĕçленĕ. Халĕ, пурлăх хушăннă май, иккĕн вăй хураççĕ: музей ертӳçипе хуралçă. Вĕсемех территорие тасатса-тирпейлесе тăраççĕ.

Чăвашла е турккăлла?

Халăх музейĕ яланах уçă. Канмалли кунсенче те ĕçлет вăл. Çуллахи кунсенче курма килекенсем сахал мар.

– Картиш çынсемпе тулсан хĕпĕртетĕп, – кăмăллăн пĕлтерет музей ертӳçи Людмила Петрова. – Акă нумай пулмасть кану лагерĕнчен 60 ача килсе кайрĕ. Етĕрне тăрăхне туристсем çитсен тӳрех кунта курма илсе килеççĕ.

Етĕрне районĕнчи Тури Ачак тăрăхне туристсем Китай, Турци тата ытти çĕршывран та çул хывнă.

– Пĕррехинче Турцирен арçынпа хĕрарăм çитрĕç. «Кăсен тăлмачи ăçта-ши? Хăнасене мĕнле ăнлантарас ĕнтĕ?» – тесе пăшăрханатăп. Унтан, мĕн пулать те мĕн килет тенĕн, калаçăва вырăсла пуçларăм. «Пирĕнпе чăвашла калаçмалла», – сасартăк мана пӳлчĕ арçын. Вĕсем чăваш чĕлхине тĕпчеççĕмĕн, йăла-йĕркене тĕплĕрех пĕлесшĕн, – асаилет Людмила Витальевна пулни-иртнине.

Китай хăнисене вара çĕнĕ хуралтăсенчен таврана сарăлакан йывăç шăрши тĕлĕнтернĕ. «Ах, мĕнле ырă шăршă!» – тесе пĕренене перĕнсе тарăн сывланă. Унтан лаçра выртакан вутă купине курсан: «Ку тата мĕн?» – тĕлĕнĕвне пытарайман вĕсем. «Вутă, кăмака хутмалли», – тенĕ ертӳçĕ. Лешсем çав-çавах ăнланманнине кура кăмакана хутсах кăтартнă. «Китайра вутă сахал-шим? Пĕрремĕш хут курнăн тĕлĕнсе паллашрĕç, – каласа парать Людмила Петрова. – Кăçал Францирен те хăна кĕтсе илтĕм. Вăл чăвашсен пурнăçĕпе кăсăкланчĕ, çине-çинех ыйтса пĕлме тăрăшрĕ».

Хăнасене вырăнти «Вирьял» халăх ансамблĕ те час-часах савăнтарать. Илемлĕ юрă-кĕвĕпе чăвашсен ĕлĕкхи пурнăçне, кулленхи ĕçĕ-хĕлне сăнлать. Несĕлсен пуянлăхĕ ăруран ăрăва куçса пырсан чăваш йăли-йĕрки, чĕлхи нихăçан та манăçа тухмĕ.

Лариса НИКИТИНА.

◆ УЯВ

Пĕчĕк ялăн пысăк савăнăçĕ

Питрав хыççăн, вырма çитиччен, Апаш тăрăхĕнчи ялсен Кĕçнерни ярмăркки пуçланнă. Вăл ытларах Лакăр ялĕнче иртнĕ.

Çак паллă пулăма тĕпе хурса Эсеккассисем кăçал хăйсен ял уявне ирттерме шутларĕç. Ăна Тăван çĕршывăн Аслă вăрçинче çĕнтернĕренпе 70 çул çитнине тата Раççейри – Литература, Чăваш Енри Константин Иванов çулталăкĕсене халалларĕç. Çавна май ялйыш Тăван çĕршывăн Аслă вăрçине хутшăннă ентешсен ячĕпе лартнă палăка юсаса çĕнетрĕ. Халĕ унта çӳреме те кăмăллă.

Уява йĕркелеме ял хастарĕсем тăрăшрĕç. Вĕсене ятранах асăнса хăварас килет: Георгий Алексеев, Виталий Григорьев, Петрпа Владимир Егоровсем. Халăхшăн мĕн чухлĕ ырă ĕç пурнăçларĕç вĕсем. Паллах, ялйыш та айккинче юлмарĕ, вăй çитнĕ таран пулăшрĕ.

Уява Апаш ял тăрăхĕн пуçлăхĕ Александр Владимиров уçрĕ. Унтан пурте пĕрле «Асран кайми акисухи» юрра шăрантартăмăр. Сумлă хăнасем те сăмах илчĕç, ял халăхне малашне те пĕр-пĕринпе туслă пурăнма сунчĕç.

Юрă-кĕвĕпе вара Шăнкасри «Шуракăш» ансамбль савăнтарчĕ. Александр Васильев юрăçа та ялйыш кăмăлласа йышăнчĕ. Артистсемпе пĕрле юрларĕ, ташларĕ. Кирек ăçта пурăнсан та çын хăй çуралнă кĕтесне, ача чухне выляса ӳснĕ вырăнсене нихăçан та манмасть. Тăван тăрăха çитсе курма тăрăшать, тус-юлташĕпе курнăçать. Çакă мар-и вăл уншăн пурнăçри савăнăç, телей?! Çавăнпа та ял уявне çулсеренех ирттермеллине, вăл пĕр-пĕринпе туслашма пулăшнине палăртрĕç Эсеккассисем.

Уявра ватă çынсене те сумларĕç. Вĕсене ял тăрăхĕн пуçлăхĕ парнесем парса чысларĕ. Эсеккасси пĕчĕк ял пулсан та ача-пăча кун çути курать кунта. Эппин унăн малашлăхĕ пурах. Çулталăкран иртнĕ Арсений Макаровпа Юля Никитина (унран кĕçĕнрех) та парнеллĕ пулчĕç. «Ачасем ытларах çуралччăр», – терĕ Александр Владимиров çамрăк çемьесене саламланă май.

Уяв йăли-йĕркине пăхăнса Людмила Иванова сăра та хатĕрленĕ. Кăпăклă ĕçмене кашниех тутанса пăхрĕ, пахаларĕ.

Ксения МИХАЙЛОВА.
Шупашкар районĕ.

◆ КОНВЕРТРА СĂНАРЛАННĂ ПУРНĂÇ

Каснă чĕлĕ çыпçăнмасть

Малтанхи кин ывăл çинчен тĕрлĕ сассхура сарать. Вăл киревсĕр, тăрлавсăр имĕш. Хăйĕн ачипе те калаçмасть. Çав хушăрах ман çинчен те темĕн те пĕр калать. Хăй вара пур енĕпе те таса иккен.

Гальăпа Саша çирĕм çултах пĕрлешрĕç. Эпир, ашшĕ-амăшĕ, хирĕç пулнине те шута илмерĕç. Ара, Галя ача кĕтнине пула çемье çавăрма васкарĕç. Çитменнине вĕсем пĕрпĕрне питĕ юрататчĕç. Телейлĕ мăшăр уйăласса шанманччĕ. Чаплă туй туса пĕрлештертĕмĕр-çке вĕсене.

Ун чухне иккĕшĕ те аслă шкулта вĕренетчĕç. Оля çуралсан пурте савăнтăмăр. Эпир, мăшăрăмпа, çамрăксене пулăшас тĕллевпе мăнука пăхма тытăнтăмăр. Эпĕ вăхăтлăха ĕçлеме пăрахрăм. Ольăна яла илсе килтĕмĕр. Гальăпа Саша канмалли кунсенче пирĕн пата килсе çӳрерĕç.

Кинпе ывăл институт пĕтернĕ тĕле Оля та самаях пысăкланчĕ. Çавна май ăна ашшĕпе амăшĕ хулана илсе кайрĕç, ача садне вырнаçтарчĕç. Эпĕ те ĕçлеме пуçларăм.

Мăнук садике çӳренĕ май час-часах чирлетчĕ. Галя унпа ларма каллех ерĕçмерĕ. Тупăшлă ĕçе вырнаçнăран ăна çухатасран шикленчĕ. Сашăн та вăхăчĕ çукчĕ. Çавăнпа та Ольăна каллех яла илсе килтĕмĕр. Хамăр ачаран та çывăхчĕ вăл пире. Ывăлпа кин укçа ĕçлесе илме пултарччăр, лайăх пурăнччăр тесе тăрăшрăмăр. Анчах усси пулмарĕ. Галя ĕçри пуçлăхĕпе çыхланса кайрĕ те çемье саланчĕ. Мăнука хăйпе пĕрле илсе кайрĕ. Ăна ашшĕпе курнăçма чарчĕ. Çапла эпир те юратнă мăнуксăр юлтăмăр.

Саша алимент укçине вăхăтра тӳлесе тăчĕ. Çапах та вăл хĕрĕпе курса калаçма пултараймарĕ. Мĕн тери йывăрччĕ ăна ун чухне. Никампа калаçса чунне йăпатаймастчĕ. Çавăнпа час-часах яла çӳреме тытăнчĕ. Сăра-эрехпе иртĕхмен, пирус туртманскере ял хĕрĕсем те тиркемерĕç. Уйрăлнă хыççăн виçĕ çул иртсен ывăлăм кӳршĕ хĕрĕпе Иринăпа пĕрлешрĕ. Вĕсен икĕ ача çуралчĕ. Саша пурнăçĕ йĕркеленнĕрен эпир те савăнтăмăр.

Пурнăç урапи хăй еккипех çаврăнать. 11 çул иртсен Галя каллех ывăл патне таврăнчĕ. Упăшки çамрăк арăм тупнă иккен. Ольăпа иккĕшне урама кăларса янă. Çапла вара малтанхи кин çурăк валашка умĕнче юлнă.

Çук, нимĕн чухлĕ те шеллемерĕ ăна Саша. Ара, хăй вăхăтĕнче вăл унăн чунне витернĕçке. Халĕ укçа-тенкĕ кирлĕ чухне каллех малтанхи упăшки патне килнĕ. Оля кăçал 11 класс пĕтернĕ май нухрат чылай кирлĕ.

Çĕнĕ кин, паллах, кăмăлсăрланчĕ. Ăна лайăх ăнланатăп эпĕ. Енчен те Саша хальччен Ольăпа курнăçнă пулсан вăл Иринăшăн та çывăх çын шутланатчĕ. Унсăр пуçне упăшки пĕрремĕш арăмне халĕ те килĕштернине чухлать вăл. Çавăнпа Ирина Гальăна çемйи çывăхне ямарĕ.

Ольăна пулăшу пултăр тесе алимент çумне эпир те хушса тӳлеме тытăнтăмăр. Ара, унра хамăр юн чупать-çке. Гальăпа хулара тĕлпулатпăр. Укçа паратăп та унран расписка илетĕп. Çапах та унпа курнăçма çав тери йывăр мана. Мĕн чухлĕ хуйхăсуйхă, пăшăрхану кӳчĕ вăл пирĕн çемьене.

Галя пирĕн çинчен ырă мар калаçни хăлхана кĕчĕ пĕррехинче. Эпир ăна пулăшмастпăр иккен. Ольăна йышăнмастпăр, пирте тăванлăх туйăмĕ çук имĕш. Пĕр-пĕрин хушшинчи çыхăнăва кам татрĕ-ши малтан? Мăнука пиртен хăех уйăрчĕ-çке. Каснă чĕлĕ çыпçăнмасть çав.

Валентина САМОЙЛОВА.
Муркаш районĕ.

ХӲТЛӖХ ЯЛЙЫШ ХУҪАЛӐХ СЫВЛӐХ КИЛ ТӖПЕЛ

ЫЙТУ – ХУРАВ

Сырлан ҫимӗҫ памасть

Сырлан туянса лартрӑм. Вӑл самай ӳсрӗ, анчах ҫырлине курмастӑп. Ами те, аҫи те тесе суйса сутрӗҫ пулас мана. Халӗ вӗсене мӗнле уйӑрса илмелле-ши? Ҫынсенчен ыйткаларӑм, анчах пӗлекен тупӑнмарӗ. Пирӗн пӗчӗк ялта сырлан ӳстерекен ҫук.

Е. ЕГОРОВА.
Канаш районӗ,
Чакаҫ ял тӑрӑхӗ.

Сырлан йывӑҫҫи ҫинче ҫырла пачах пулмасан вӑл «аҫа» пулнине кӑтартать. Енчен ҫырли сахал – «ама». Анчах ҫывӑхра «аҫа» йывӑҫ ҫукран шӑркана лараймасть, ҫырла параймасть. Кашни пилӗк-ултӑ «ама» пуҫне пӗр «аҫа» сырлан кирлӗ.

Вӗсене мӗнле уйӑрса илмелле? Ҫулталӑкри сырлан тӑрӑх уйӑрма йывӑр. 3-4 ҫултисене папак тӑрӑх ҫӑмӑллӑнах пӗлме пулать. Вӗсене ҫуркунне папак кӑларсанах куҫарса лартаҫҫӗ. «Аҫа» хунавӑн вӑл шултра, ҫаврака, 5-7 хупӑран (чешуя), «амин» вара ҫинҫе, вӑрӑм, икӗ-виҫӗ хупӑран кӑна тӑрать. Енчен сирӗн сырлан ҫинче ҫырла пач курӑнмасан «аҫи» пулнине пӗлтерет. Кӗркунне (ҫуркунне лайӑххах) «ама» сырлан туянса пӗр-пӗринчен 2 метртан кая мар лартмалла. Ҫемье йывӑҫҫине пӗрле – «аҫипе» «амине» – лартсан кӑна ҫимӗҫ парӗ.

Ҫӑл чаватпӑр

Халӗ нумайӑшӗ картишӗнчех ҫӑл чавать. Анчах специалистсене тытса ӗҫлеттерме хака ларнӑран хамӑр вӑйпах тӑвасшӑн. Ҫӑл вырӑнне мӗнле суйласа илмелле-ши?

Г. СЕРГЕЕВ.
Йӗпреҫ районӗ.

Сӑнанӑ тӑрӑх – ҫӗр айӗнчи шыв вырӑнӗ яланах айлӑм, тӗмескеллӗ. Тата унта ирхине сывлӑм вӑйлӑ ӳкет.

Йывӑҫсем те ҫӑл вырӑнне палӑртма пулӑшаҫҫӗ. Сӑнанӑ тӑрӑх – улӑхри пӗччен юман шыв ҫулӗсем хӗресленнӗ вырӑнта ӳсет. Хурӑн, хӗрлӗ хӑва, вӗрене, ҫирӗк пӗр еннелле тайӑлсан ҫӗр айӗнче нӳрӗк тӑнине систерет. Апла вӗсемпе юнашар хӑрамасӑрах ҫӑл чавмалла.

Нӳрӗк вырӑна курӑк та кӑтартать: вӑл шӑрӑх ҫанталӑкра типмест, сӗтеклӗ, симӗс. Курӑк ҫӑра ашкӑрса ларсан – шыв ҫиелтех.

Хурт-кӑпшанкӑ та ҫӑл вырӑнне тупма пулӑшать. Енчен хӗвел аннӑ хыҫҫӑн вӑрӑмтуна пӗр вырӑнта ҫаврӑнса тӑрсан – ҫӗр айӗнче шыв пур. Лаптӑка хӗрлӗ кӑткӑ иленнӗ пулсан унта типӗ, ҫӑл чавса вӑхӑта сая яни кӑна.

Тӗтре шывлӑ ҫӗртре аялтан сарӑлать.

Пӗр пек кирпӗч илсе виҫмелле, унтан темиҫе вырӑнта ҫӗре чавса чикмелле. Талӑкран кӑларса каллех виҫмелле – йывӑртарах кирпӗч вырӑнӗнче хӑюллӑнах ҫӑл чавмалла.

Шыв вырӑнне маятникпа та шырама пулать. Ылтӑн ҫӗрре ҫиппе ҫыхмалла, унӑн вӗҫне тытса кил-тӗрӗшре, пахчара майӗпен утмалла. Ҫӗрӗ малалла-каялла куҫсан – шыв пур. Хулӑн пӑралука Г саспалли пек авмалла, кӗске пайӗнчен тытмалла (вӑрӑммаххи алӑра ҫӑмӑллӑнах ҫаврӑнма пултартӑр) та территорире хуллен утса ҫӳремелле. Ку мел маятникпа усӑ курнӑ пекех.

Пусӑ чавиччен вылӑх-чӗрлӗх карти, туалет тата таврана варалакан ытти хуралтӑ ӑҫтарах вырнаҫнине шута илмелле. Ҫӑла вӗсенчен 25-30 м аяккарах вырнаҫтармалла. Мӗншӗн тесен нитратсем шыва лексе унӑн тутине улӑштараҫҫӗ тата сывлӑхшӑн та сиенлӗ. Ҫӑла айлӑм, ҫурхи шыв пухӑнакан вырӑна та чавмаҫҫӗ.

Пусӑ таврашне яланах типтерлӗ тытмалла, ҫиелтен ҫурхи шыв юхса кӗресрен асӑрханмалла. Унран 20 метр ҫывӑхра вылӑх-чӗрлӗхе шӑварма, машина, кӗпе-йӗм ҫума юрамасть. Шыв ӑсма яланах пӗр витрепе усӑ курмалла.

ВЫЛЬӐХ-ЧӖРЛӖХ

Паха апат кирлӗ

Чӑхсем мӗншӗн хӑйсен ҫӑмартине ҫиеҫҫӗ-ши? Ҫак сиенлӗ йӑларан епле хӑтӑлмалла?

Зинаида ХАРИТОНОВА.
Канаш районӗ.

Сӑлтав – апат-ҫимӗҫре. Ҫӑмарта тӑвакан чӑх-чӗпе тыр-пул ҫитерни ҫеҫ ҫителӗксӗр. Вӗсен апатӗнче кунне 5-7 г белок пулмалла. Ҫавна май апата пулӑ ҫӑнӑхӗ, ҫусӑр тӑпӑрчӑ хушмалла.

Ҫӑмарта хуппине те хӑйне ҫеҫ мар, апатпа хутӑштарса памалла. Унсӑрӑн вӗсем ҫӑмартана шӑтарса ҫиме хӑнӑхаҫҫӗ. Ҫавӑн пекех апата люцерна, вӗлтӗрен, сухан, ытти пахчаҫимӗҫ тата курӑк хушмалла.

Чӑх хӑйӗн ҫӑмартине ҫиесси унӑн кӑмӑл-туйӑмӗнчен те килет: ҫывӑрнинчен, ытти сӑлтавран та. Тен, сӑвӑс ернӗ ӑна. Ҫутҫанталӑк хӑвӑрт улшӑнни те, ҫутӑ ҫитменни те, картара ют чӑх пурри те сиенлӗ ӗҫ тума хистет. Ҫавӑнпа та чӑх-чӗпе айӑпличчен ҫак енсене тишкермелле.

Йывӑрӑшне кура

Сӑнанӑ тӑрӑх, сысна тӑвар хушнӑ апата ытларах кӑмӑллаҫҫӗ. Ҫакӑ сиенлӗ мар-ши?

Иван КСЕНОФОНТОВ. Элӗк районӗ.

Сысна тӑвар шайне ҫав тери аван уйӑрать. Пӗрне вӑл ытларах кирлӗ, теприне – сахалрах. Нормӑна шута илсен апата хушакан тӑвар виҫи вылӑх виҫипе ҫыхӑннӑ. Тӗслӗхрен, 120 килограмлине талӑкра 14 грамм тӑвар кирлӗ. 240 килограмлине е унран пысӑкраххине – 20 грамм. Анчах та килти хуҫалӑхра эпир сыснана сӗтел ҫинчи каяшсене ҫитерме хӑнӑхнӑ. Шӑпах кун пек чухне вӑл тӑвара наркӑмӑшланма пултарать. Ҫаврӗнчен сӗлеки юхсан, юнлӑ варвиттине асӑрхасан, тӗртӗм е шӑнӑр туртнине, хӑлхипе сӑмси кӑвакарнине курсан сыхӑ пулӑр, ҫакӑ вылӑх наркӑмӑшланнине пӗлтерет. Ветеринар киличчен сысна ҫурине таса шыв (1-3 литр) ӗҫтерӗр, унта пурӑ ирӗлтерсен аван. Вӑл организма апат тӑварӗпе ытлашши пех лекнӗ натрие усал ӗҫ тума памасть.

Самӑртма кӑна юрӑхлӑ

Икӗ ҫул каялла ӗне улӑштарма шухӑшларӑм. Пушмакран хамах ӳстерӗп терӗм. Ӗмӗрӗпех фермӑра ӗҫлетӗп, хамӑн ӗнесене лайӑх пӗлетӗп. Пӗри улттӑмӗш ҫул виҫӗ пӑру пӑруласа парать. Вӗсенчен пӗрне туянса ӳстерме шут тытрӑм. Лайӑх ӳсрӗ, ӳт хушсах пычӗ. Амӑшӗ тына та, вӑкӑр та туса паратчӗ. Икӗ хут пӗтӗлентертӗмӗр пушмака, анчах усси ҫук. Пӑру ӳстерсе йӑнӑшрӑм-ши?

Тамара ГАЛКИНА. Красноармейски районӗ.

Ӗне – йышлӑ пӑрупа савӑнтаракан вылӑх мар. Иккӗ пӑрулани те сайра-хутра кӑна тӗл пулать. Енчен те сирӗн вылӑхӑн амӑшӗ тына е вӑкӑр кӑна пӑруланӑ пулсан ӗҫ-пуҫ чиперех пулатчӗ. Пӑруланӑ икӗ ҫамрӑк вылӑхран (вӑкӑрпа тынаран) пулнӑ тынасен 90 процентӗ пӗтӗленеймест. Зоотехниксем кунашкаллисене фримартинсем теҫҫӗ. Вӗсем ыттисенчен ытла уйрӑлса тӑмаҫҫӗ, ҫавах кӗлеткине тишкерсен уйрӑмлӑх пуррине асӑрхатӑн. Ытти вылӑх ҫине утланма та пултараҫҫӗ, анчах хӑйсене апла тума памаҫҫӗ. Ахӑртнех, сирӗн тына самӑртма кӑна юрӑхлӑ.

Маститран сиплерӗм

Пӑруланӑ хыҫҫӑн (ытларах пӗрремӗш хут) ӗнене мастит чирӗ аптрататъ. Вӑл вӑраха тӑсӑлать. Ӑна ҫак мелпе сиплемелле: малтанах ҫиллине ӑшӑ шывпа ҫуса тасатмалла, сӗте суса илмелле. Ҫӗрулми чечекӗнчен хатӗрленӗ ятарлӑ шӗвекпе сӑтӑрмалла, унтан – кӗпе-йӗм супӑнӗпе. Супӑне ҫӗрулми чечекӗн шӗвекӗнче йӗпетмелле.

Настойкӑна вара ҫапла хатӗрлемелле: ҫур литр банкине ҫӗрулми чечекӗ тултармалла, хӗрринчен шурӑ эрех ямалла. Полиэтилен хупӑлчапа витсе тӗттӗм вырӑна 2 эрнене лартмалла, вӑхӑт-вӑхӑт силлесе илмелле.

Ӗне ҫиллине кашни сумассерен ятарлӑ шӗвекпе тата супӑньпе сӑтӑрмалла. Эпӗ кунне 2-3 хутчен ҫапла турӑм.

Валентина НИКОЛАЕВА.
Патӑрьел районӗ.

ТӖПЕЛ

Чиерен – тутлӑ ҫимӗҫ

«ШАРМ» МУСС

Кирлӗ пулать: 3 стакан чие ҫырли, 1/2 чей кашӑкӗ ванилин, 1 апат кашӑкӗ желатин.

1. Желатина 1/2 стакан шыва ярса 30 минут лартмалла, кӳпчесен савӑта ӑшӑ шыва вырнаҫтармалла – желатин лайӑхрах ирӗлме. Сивӗтмелле.

2. Чиене вӑрринчен тасатмалла, сахӑрпа тата ванилинпа нимӗр пуличчен хутӑштармалла. Сахӑра тутине кура ямалла.

3. Нимӗре желатин ярса лайӑх пӑтратмалла, пӗчӗк вазӑсене тултармалла, сивӗ вырӑна 3 сехете лартмалла.

ПЕЧЕНИ

Кирлӗ пулать: 2 стакан кефир, сахӑр, 300 г маргарин, 1/2 чей кашӑкӗ апат соди, 5 стакан ҫӑнӑх, чие (вӑррисӗр).

1. Чуста ҫӑрма ҫӑнӑха апат соди хушмалла, маргарина теркӑпа вӗтетмелле. Унтан кефир ярса чуста ҫӑрмалла. 1 сехете холодильника лартмалла.

2. Чустана 4 мм хулӑнӑш йӗтӗрлемелле. Пысӑках мар касӑкпа касмалла. Кашнине чие хурса сахӑрпа сапмалла, чустана рогалик пек ҫавӑрттарса хумалла. 180 градус вӗрилентернӗ духовкӑра 30 минут пӗҫермелле.

Тӑвар вӑрттӑнлӑхӗ

Тӑварпа апат пӗҫернӗ чухне кӑна мар, кил-тӗрӗшре те усӑ курма пулать.

✓ Тумтире е ытти япалана утюгпа ӗнтсен ҫав вырӑна сивӗ шывпа йӗпетмелле, ҫиелтен тӑвар сапмалла. 20 минутран тӑвара силлесе тӑкмалла, япалана ҫӑхемелле.

✓ Кавире лайӑххах тасатма ун ҫине темиҫе чӗптӗм тӑвар сапмалла, кайран пылесоспа е щеткӑпа пуҫтармалла.

✓ Ҫӑмарта пӗҫернӗ чухне шыва кӑштах тӑвар хушсан вӑл юхса тухмасть.

✓ Печени пӗҫернӗ чухне противень ҫине тӑвар сапсан – ҫунмасть.

✓ Сӗт ҫунсан тутине лайӑхлатма тӑвар чӗптӗм ямалла. Вӑл сӗте йӳҫӗхесрен те упрать.

✓ Пӑтранчӑк ӳсен-тӑран ҫӑвне тӑварпа ҫутатма пулать: 1 л ҫӑва 1 чей кашӑкӗ тӑвар ямалла.

✓ Ҫӑкӑр савӑтне кӑштах тӑвар хурсан ҫимӗҫ кӑвакармасть. Ҫӑмарта шуррине тӑвар ярса пӑтратсан лайӑххах кӑпӑкланать.

✓ Чейпе вараланнӑ япалана тӑвар янӑ вӗри шывра ҫумалла.

✓ Ҫӗнӗ, чукун ҫатмара тӑвар хӗртсен ҫимӗҫ ҫунмасть.

ЧУНА УҪСА

Чиркӳре 3 ҫула ҫитеймен ачасен сывлӑхӗшӗн ҫурта лартма юрамасть тенине илтрӗм. Тӗрӗсех-ши ҫакӑ?

Анна ВЛАДИМИРОВНА.
Шупашкар районӗ.

Ку тӗшмӗшпе ҫыхӑннӑ. Чиркӳ ҫурти – эпир ӗненнине, Турӑ умӗнче «ҫуннине» кӑтартать. Енчен ачана православи чиркӗвӗнче тӗне кӗртнӗ пулсан унӑн сывлӑхӗшӗн асӑнса ҫырса пама, ҫурта лартма юрать.

Юратнӑ юрӑ

«Хресчен сасси» хаҫата чылай хушӑ ҫырӑнса илетӗп. Мана усӑллӑ сӗнӳсем, хыпарсем килӗшеҫҫӗ. Пӗррехинче Вячеслав Христофоров Вӑрмар районне концертпа килсен атте ҫинчен юрӑ юрларӗ. Сӑмахӗсене хаҫатра пичетлесе кӑларма май сук-ши?

Надежда ИВАНОВА.
Вӑрмар районӗ, Пысӑк Енкасси ялӗ.

Атте

Вячеслав Христофоров репертуарӗнчи юрӑ

1. Ах, аттеҫӗм, ах, аттеҫӗм,
Ма хӑвартӑн халь пире?
Ах, аттеҫӗм, ах, аттеҫӗм,
Тунсӑхпа тулать чӗре.
Хушса юрламалли:
Кантӑкран пӑхса ташлаҫҫӗ,
Эсӗ лартнӑ йывӑҫсем.
Чӗрене ҫурса яраҫҫӗ,
Эс каланӑ сӑмахсем.
Курас килет, илтес килет
Тӑван атте куллине,
Курас килет, илтес килет
Тӑван атте сассине.
2. Каҫарсам пире аттемӗр,
Итлемен пуль хӑш чухне.
Кайран ҫеҫ туйса илетпӗр,
Хамӑр йӑнӑш тунине.
Хушса юрламалли.
3. Никама та эп сунмастӑп,
Тӑвансене ҫухатма.
Аннене те, аттене те,
Пӗлес пулать упрама.
Хушса юрламалли:
Вӗсем пирӗнпе ҫумра чух
Телейлӗ эпир пурте.
Анчах ҫакна ӑнланатпӑр,
Ҫухатсан ҫеҫ вӗсене.
Курас килет, илтес килет
Тӑван атте куллине.
Курас килет, илтес килет
Тӑван атте сассине.

СЫВЛĂХ

Редис

Кунне 4-5 редис çиме тăрăшмалла. Вăл питĕ усăллă тымарçимĕç. Унта С, В, РР витаминсем пур. Лайăх шăршăллă эфир çăвĕ апата ирĕлтерме пулăшакан ферментсене кăларма пулăшать. Унсăр пуçне редисра кальци, фосфор, кали, магни чылай.

Вăл шăнса пăсăлнинчен пулăшать. Урăхла каласан, антибиотик майлах çак тымарçимĕç: организма лекнĕ бактерисене вĕлерет.

Шыçă чирĕсенчен сыхлать. Редисра антоциан – чăн-чăн сăрă пур. Вăл рак клеткисене аталанма памасть. Çавна май организмра шыçă чирĕ пулас шанăç сахал.

Юнри гемоглобин шайне ўстерет. Ку тымарçимĕçре тимĕр нумай. Шăпах вăл гемоглобин шайне лайăхлатать.

Ŭт-тире ватăласран упрать. Ку тĕлĕшпе С витамин пулăшать. Редисра вăл чылай.

Ăш хытнинчен пулăшать. Çак пахчаçимĕç сўслĕ ўсен-тăран шутне кĕрет. Çавăнпа та пыршăлăха лайăх ĕçлеттерет.

Пĕлме: енчен те эсир гастритпа е язвăпа аптратăр пулсан редис çиме кирлĕ мар. Мĕншĕн тесен вăл çак чирсене аталантарма пулăшать.

Шăнăр туртсан...

Ыратакан вырăна массаж тумалла.

7 минут массаж туни юн çўрессине лайăхлатать, тĕртĕмсене вăйсăрлатать.

Тĕрĕс апатланмалла.

Хуратул, çăмарта, çулçăллă салат, шалча пăрçи, мăйăр ытларах çимелле. Вĕсенче магни чылай. Вăл тĕртĕмсене вăйсăрлатать, шăнăр туртнинчен упрать.

Стресран сыхланмалла.

Стресс вăхăтĕнче клеткăсем вăй çухатаççĕ, тĕртĕмсем вара туртăнаççĕ. Çавна пула шăнăр туртать. Енчен те кулянатăр, пăшăрханатăр пулсан чĕре курăкĕпе е кушак курăкĕпе усă курăр.

Час-часах шăнăр туртсан терапевт е хирург патне кайăр.

Çимелле е çук?

Сысна ашĕ пур çыншăн та юрăхлă мар. Енчен те организмра холестерин шайĕ пысăк пулсан çак аша çиме сĕнмеççĕ тухтăрсем. Мĕншĕн тесен çак вещество унта ытлашшипех. Пурăна киле атеросклероз чирĕ аталанма пултарать. Унсăр пуçне инфаркт е инсульт пулас хăрушлăх пур.

Самăр çыннăн та сысна ашĕпе иртĕхмелле мар. Вăл калориллĕ аш шутланать. Çавна май ўт хушаслăх ўсет.

Пĕверпе тата ват хăмпипе чирлисен те ăна асăрханса çимелле. Сысна ашне ирĕлтерме сирĕн организмра ферментсем çитеймĕ.

Пĕлме: енчен те эсир çирĕп сывлăхлă пулсан çак аша эрнере икĕ хутчен çиме юрать.

Иммунитета çирĕплетме

Клевертан: пĕр литр банкине типĕтнĕ клевер чечекĕ тултармалла, хĕррипченех шурă эрех ямалла, хупăлчапа витсе тĕттĕм вырăнта 2 эрне лартмалла, вăхăт-вăхăт силлесе илмелле. Апат умĕн 15 минут маларах кунне виçĕ хутчен 20-30 тумлам ĕçмелле. Клевертан хатĕрленĕ настойка юна тасатать, юнри холестерин шайне чакарать.

Анăс курăкĕнчен (девясил): 3 апат кашăкĕ анăс курăкĕн вĕтетнĕ тымарне 0,5 л кагора хушмалла, вăйсăр çулăм çинче 5 минут тытмалла, тĕттĕм вырăнта 10 кун лартмалла, сăрăхтармалла. Апат умĕн 15 минут маларах кунне виçĕ хутчен 1 чей кашăкĕ ĕçмелле. Ку настойка апат аннине ўстерет.

Чей курăкĕнчен (душица): 300 мл шурă эрехе 3 апат кашăкĕ чей курăкĕ ямалла, тĕттĕм вырăнта 1 эрне лартмалла, сăрăхтармалла. Апат умĕн 15 минут маларах кунне 2-3 хутчен 35-40 тумлам ĕçмелле. Вăл çавăн пекех ыйхă вĕçнинчен тата стресран пулăшать.

Хыр папкинчен: 50 г хыр папкине 1,5 стакан шурă эрехе хушмалла, тĕттĕм вырăнта 2 эрне лартмалла, сăрăхтармалла. Апат хыççăн 1 сехет каярах кунне виçĕ хутчен 1 чей кашăкĕ ĕçмелле. Шĕвек ўслĕкрен тата ўт-пў тăртаннинчен те сиплет.

Асăрхаттарни: халăх сĕнекен сывату меслечĕсемпе усă куриччен тухтăрпа канашласа пăхмалла.

ПАХЧАÇĂ

Август уйăхĕнче те çанталăк ăшă, кун кĕскелсен те çутă çителĕклех. Апла суханран, ыхраран ытти ўсен-тăранран пушаннă йăрансене тепĕр хут та лартма юрать. Çак тапхăрта ешĕл çимĕç, хăшпĕр пахчаçимĕç ўстерме пулать. Иртерех пулса çитекен тымарçимĕçе суйласа илмелле. Сентябрь, октябрь пуçламăшĕнче вĕсене пуçтарса кĕртме май пур. Август пуçламăшĕнче вĕтĕ çарăк, çарăк, кишĕр акса хăвармалла. Вĕсене лайăх шăвармалла. Кая юлса лартнă пахчаçимĕç лайăх упранать, сĕтеклĕ те тутлă çитĕнет. Сивĕсем пуçланиччен симĕс пăрçа та çитĕнсе ĕлкĕрет. Салат, шпинат, кăшкарути акма юрать.

Тĕрĕс упрамалла

? Шултра сухан пуçтарса илес тесе çуркунне çулсерен севок лартатпăр. Анчах ўснĕçемĕн вăл кĕпçеллĕ пулать. Капла ан пултăр, сухан шултра çитĕнтĕр тесен вăрлăха мĕнле хĕл каçармалла?

Тата сирĕн хаçатра купăстана хурт-кăпшанкăран хўтĕлеме апат содипе усă курсан аван тесе çырнăччĕ. Содăна типĕлле е шывра ирĕлтерсе сапмалла?

Зоя ИВАНОВА. Елчĕк районĕ.

Тĕрĕс мар упранă сухан кĕпçеллĕ пулать. Вăрлăха ăшăра, нўрĕк сахал вырăнта тытмалла. Ку тĕлĕшпе пўлĕмри, пўртри температура меллĕ. Енчен те эсир вăрлăха лартас умĕн кăна туяннă, ăна мĕнле упранине пĕлместĕр пулсан çапла тăвăр: 10-14 кун хушши сухана ăшă батарея çумĕнче типĕтĕр, ун хыççăн пўлĕмре картун курупкара сывлăш кĕмелле упрăр. Хăшпĕр пахчаçă сухана лартас умĕн 40-45 градуслă вĕри шывра темиçе сехет тытма сĕнет. Çакăн хыççăн ăна лайăх типĕтмелле.

Сухан тăраллă ан пултăр тесен çакна асра тытăр:

1) ăна ăшăнса çитмен çĕр çине ан лартăр;

2) хăвăр лайăх пĕлекен, тунана кайман сортсене кăна суйласа илĕр;

3) сухан калăпăшĕ те пĕлтерĕшлĕ – уйрăмах шултри кĕпçеллĕ пулать, çавăнпа лартма вăтаммисене суйламалла;

4) лартиччен сухана марганцовкăн вăйсăр шĕвекĕнче шўтерĕр. Капла вăл лайăх тымарланса хăвăрт шăтса тухать, виçине ўстерет;

5) сухана шăварсах тăрăр, анчах ăшă шывпа кăна, мĕншĕн тесен пĕрре сиввипе, тепре ăшшипе шăварсан тăраллă пулать;

6) кĕпçе курăнсанах ăна татăр, вăл тутлăхлă япаласене туртса ан илтĕр. Татнă хыççăн сухан малалла ўсет, анчах вăл упрама юрăхсăр пулĕ. Унпа апат хатĕрленĕ чухне усă курмалла.

Купăста хурчĕсенчен хўтĕленсе чылай пахчаçă, чăн та, çулçисене апат содипе сапать (типĕлле).

Тухăç илейместĕп

? Иккĕмĕш çул ĕнтĕ йăран çинче çĕр çырли татаймастăп. Минераллă удобренипе апатлантарни те, шăварса тăни те пулăшмарĕ. Чечекне çурать-ха, анчах вăл вĕтĕ, çимĕçĕ йĕркеллĕ тĕвĕленеймест. Мĕнпе çыхăннă-ши çакă?

Е. ЕГОРОВА. Канаш районĕ.

Ўсен-тăран фитоплазмăпа чирлет. Вăл чĕрĕ организмпа çыхăннă. Чир чечек çеçки (лепесток) симĕсленсен, çу пуçламăшĕнче палăрать. Чечекпе çулçи уйрăмах сиенленеççĕ. Çырла тĕмми, çулçи вĕтелет, йĕркеллĕ çитĕнеймест. Çулçине сутă симĕс тĕс çапать, час-часах пĕрĕнет. Çимĕçĕ те пиçсе çитмесĕрех типет. Чир хурт-кăпшанкă урлă сарăлать.

Чирпе кĕрешме йывăр. Сиенленнĕ ўсен-тăрана йăлтах тĕп тумалла. Лартнă чухне урăх вырăн, сывă хунав суйласа илмелле.

Еткер кама тивĕçĕ?

? Ялта пĕччен пурăнакан асанне сасартăк пурнăçран уйрăлчĕ. Анчах пурлăхне никама та халалламан – ăнсăртран вилнипе ĕлкĕреймерĕ пулас. Çурт-йĕрĕ хула çывăхĕнчи районта вырнаçнă май ăна куç хывакан та туллиех. Пурлăха пайланă чухне мĕне шута илеççĕ?

Борис НИКОНОВ. Шупашкар районĕ.

Енчен еткерçĕ халал çырса хăварман пулсан пурлăха пайланă чухне РФ Граждан кодексĕн 63-мĕш статйине тĕпе хураççĕ. Еткерлĕхе тивĕçекенсен хăйсен черечĕ пур.

Пĕрремĕш черетре – ачисем, мăшăрĕ, еткер хăваракан ашшĕ-амăшĕ.

Енчен пĕрремĕш черетпе еткер илме тивĕçлисем пулмасан аппăшĕне йăмăкне, пичĕшĕпе шăллĕне, асламăшĕпе аслашшĕне (тулли тата çурма тăванĕсем) иккĕмĕш черетпе тивĕ.

Виççĕмĕш черетри еткерçĕсем – тетĕшĕпе инкĕшĕ.

Тăваттăмĕшĕнчисем – мăнасламăшĕпе мăнаслашшĕ.

Пиллĕкмĕшĕнчисем – иккĕмĕш сыпăкри мăнукĕ, асламăшĕ-аслашшĕ.

Улттăмĕш черетре вара – иккĕмĕш сыпăкри мăнукĕн ачисем, иккĕмĕш сыпăкри тăванĕн ывăлĕ-хĕрĕ, тетĕшĕпе инкĕшĕ.

Енчен çўлерех асăннă йĕркепе еткерлĕхе тивĕçекенсем пулмасан саккунпа килĕшўллĕн пурлăха тăван мар ывăл-хĕрĕ, амăçури ашшĕ-амăшĕ пайлаççĕ.

Пĕр черетре тăракансем пурлăха пĕр пек пайласа илеççĕ.

Патшалăх больницинче – тўлевлĕ

? Больницăра сипленме тиврĕ. Медицина полисĕ пуррине пăхмасăр вĕçĕмех тўлеттерчĕç: эмел, шприц тата ытти те. Мĕншĕн патшалăх больницинче те тўлевлĕ сиплеççĕ?

Зинаида ПЕТРОВА. Канаш хули.

Чи малтан кун пирки район больницин тĕп тухтăрĕнчен е унăн çумĕнчен ыйтса пĕлмелле. Енчен вĕсен ыйтăвĕ тивĕçтермесен медицина полисĕ панă страхлав организацине е ОМС (обязательнăй медицина страхлавĕ) фондне, унăн районти филиалне каймалла.

Эмел, медицина хатĕрĕсем (шприц тата ытти те) туяннă мĕнпур чека упрамалла. Вĕсене больница тўлевсĕр тивĕçтермеллине палăртсан укçана каялла тавăрма пулать.

Çĕре тавăрса парĕç-ши?

? Вунă çул каяллах çĕр лаптăкне сутрăм. Кун пирки çĕнĕ хуçана хут çырса патăм. Вăл вара çулталăк иртсен те унăн документсене йĕркелемен. Çитменнине документсăрах сутса янă. Анчах çĕрĕ паянхи кун та ман çинче шутланса тăрать. Ăна каялла тавăрма пулать-ши?

Николай МИХАЙЛОВ. Муркаш районĕ.

Çĕр правине суд урлă тавăрттарма пулать. Хальхи вăхăтра унăн хуçи эсир шутланатăр. Шута илмелле: туянакан сиртен çĕршĕн тўленĕ укçана каялла тавăрттарма пултарĕ. Унăн çакна çирĕплетекен хут пур. Анчах çапла тума вăхăчĕ тахçанах тухнă. Çитменнине çĕр сирĕн харпăрлăхра. Чăн та, кун пек чухне яланах юлашкинчен туянакан тăкак курать. Унăн та хăйне çĕр сутаканран укçана шыраттарса илме май пур.

УЙĂХ КАЛЕНДАРĔ

Число, кун		Июлĕн, 31 – эрнекун	Августăн, 1 – шăматкун	Августăн, 2 – вырсарникун	Августăн, 3 – тунтикун	Августăн, 4 – ытларикун	Августăн, 5 – юнкун	Августăн, 6 – кĕçнерникун
ХĔВЕЛ	тухать	3.51	3.53	3.55	3.57	3.59	4.01	4.03
	анать	20.02	20.00	19.58	19.56	19.54	19.52	19.49
Кун тăршшĕ		16.11	16.07	16.03	15.59	15.55	15.51	15.47
УЙĂХ	тăхри	тулли уйăх (13.42)	катăлса пырать	катăлса пырать	катăлса пырать	катăлса пырать	катăлса пырать	катăлса пырать
	кунĕ (12 сехет тĕлне)	15-мĕш кун	16-мĕш кун	17-мĕш кун	18-мĕш кун	19-мĕш кун	20-мĕш кун	21-мĕш кун
		Шывтăкан паллинче	Шывтăкан паллинче	Пулă паллинче	Пулă паллинче	Сурăх паллинче	Сурăх паллинче	Вăкăр паллинче

Аслă Çĕнтерӳ: 70 çул

Вăрçă ахрăмĕ

(Вĕçĕ . Пуçламăшĕ иртнĕ номерте)

Тăван тавралăх, Çавал, Хырлапа Шăнкăртам çинчен кăсăккине икĕ чăваш пĕр-пĕрне тата каласа паратчĕçех, вĕсен хăлхине армада кĕрлевĕ хупласа хучĕ.

– Кунталла танксен кĕтĕвĕ килет! Парăнмастпăр! – тапранчĕ вырăнĕнчен Петр Васильев. Вăл алă пулемечĕпе ăста перет. Тихонов вут-хĕм сирпĕтмелли бутылкăсене (бутылки с зажигательной смесью) хăй патнерех куçарчĕ. Винтовкăпа карабин, гранатăсем... Дегтяревăн хăй тĕллĕн авăрланакан винтовки. Вун-вуникĕ патронпа перет. Чăркăшскер тусан пĕрчи саклансанах пеме пăрахать.

Чăваш вăрçăра та чăвашах çав: çиччĕ виçсе пĕрре касма кăмăллать. Çакă ăнланмалла ĕнтĕ – чăваш чунне çиччĕ хисеп çывăх. Ун шучĕпе тĕнчере пирĕн планетăсăр пуçне тата çичĕ тĕнче пур. Унăн юмахĕсенчи шурă акăшсем çичĕ тинĕс леш енне вĕçсе каяççĕ. Хресчен çичĕ тĕслĕ тырра-пулла çичĕ кĕлет тултарма ĕмĕтленет. Ял хĕрĕ пасарта çиччĕ хĕçси суйлать. Çиччĕ хĕçси çип тиркемест, ĕçчен йĕкĕт маттур хĕр патне евчĕ ямасть, хăй каять. Йĕкĕт пикене вăйăран автан çиччĕ авăтсан, шурăмпуç килнĕ чухне, ăсатса ярать килне. Çиччĕ чăвашсемшĕн сăвапла шут: эрнере çичĕ кун, асамат кĕперĕ çичĕ тĕслĕ, тӳпери ялтăр çăлтăр – çич çăлтăр...

Çичĕ юта ĕнселемелли хĕрӳллĕ куна та Тихонов чăвашăн йăли-йĕркипе çиччĕ шута ыттисенчен мала хурса суйласа илчĕ: октябрĕн 13-мĕшĕнче тăшман танксем хыççăн пырса атака пуçларĕ. Нимĕçсен ултă танкĕ аркатать. Çĕр ытла гитлеровец пирĕн алла лекет. Шел, алла аллăн çапăçма тытăнсан Тихонов та йывăр аманать. Çавăн хыççăн Тихоновпа Васильевăн вăрçăри çулĕсем икĕ еннелле каяççĕ. Çар почти икĕ çыру кăна илсе çитерчĕ Васильев аллине тусĕнчен. Алманчăра та унран виçкĕтеслĕхсем илми пулчĕç. Вăл хыпарсăр çухални çинчен пĕлсен Петр Васильевич блокнотне хуйхăллă йĕркесем çырăнаççĕ:

Улăх варринче ут кăшкар
Çулçи вăр-вăр çаврăнать,
Вăрри шăпăр тăкăнать.
Вăрçăри тус аса килсен
Ăш-чик вăр-вăр çаврăнать,
Куççуль шăпăр тăкăнать.

Шăмă та хуçăлать, чул та ванать. Ырă асаилӳ вара яланлăхах сыхланса юлать.

Мускава епле хӳтĕлесе хăварни çинчен асаилӳсем çук мар. Вĕсенчен пĕрне отставкăри подполковник Ф.Медяков çырнă. Вулатпăр:

"Сталин тăшмана Можайск патĕнче тытса чарма хушнă. Анчах та оборона линине туса çитереймен, ку участоксенче фашиста хирĕç çапăçма пултаракан çар чаçĕсем те урăх пулман. Тăшмана чарса тăма Подольск хулинчи пехотăпа артиллери училищисен курсанчĕсем кăна пултарнă. Вĕсене тревогăпа тăратнă... Подольск хулинчи пехота училищинче Чăваш Республикинчен пĕтĕмпе 150-170 çамрăк пулнă, çав шутра Шупашкартан 100 çын".

Курсантсемпе десантниксем гитлеровецсене хирĕç шăл çыртса урса кайсах çапăçрĕç, тăшмана тĕп хула еннелле талпăнма памарĕç.

Вăраха тăсăлчĕ Тăван çĕршывăн Аслă вăрçи. Хĕрлĕ Çара 1418 кун хушши юн тăкса çапăçма тиврĕ тăшманпа. Йывăр вăрçă ахрăмĕ паянччен кисренӳллĕн илтĕнсе тăрать. Паттăрсем пĕр-пĕринпе курнăçсан, тăванпа тĕл пулнă пекех вăрах калаçаççĕ. Вĕсем пĕр-пĕрне хаклă туссем тесе шутлаççĕ.

Мускава хӳтĕлекенсен позицийĕсенче темиçе курсант кăна чĕрĕ юлать. Çав шута С.Ф.Жарков чăваш кĕрет. 1941 çулхи август уйăхĕнче вăл йывăр аманать. Сипленнĕ хыççăн Подольскри училищĕре вĕренсе офицер ятне илет, фронтăн чылай кĕтессинче Тăван çĕршыва хӳтĕлет. Вăл тăшманпа миномет взвочĕн командирĕ пулса çапăçать. Гварди капитанĕ ят илме тивĕç пулать. Ăна Хĕрлĕ Çăлтăр орденĕпе икĕ хутчен, Александр Невский орденпа тата чылай медальпе наградăлаççĕ.

Вăрçă хыççăн Чăваш патшалăх педагогика институтĕнче истори факультетне вĕренсе пĕтерет. Парти обкомĕн лекторĕ, "Пĕлӳ" обществăн референчĕ, Чăваш патшалăх университетĕнче КПСС историйĕ кафедрин преподавателĕ пулса ĕçлет. 1950 çулта Нина Филипповăпа мăшăрланать. Çак мăшăртан Елена хĕр юлать. Пире унăн ывăлĕпе Сергей Геннадьевич Степановпа тĕл пулма май килчĕ. Кукашшĕн сăнӳкерчĕкĕсене вăл пачĕ.

1981 çулта Мускава хӳтĕлесе хăварнăранпа хĕрĕх çул çитнине паллă турĕç. С.Ф.Жаркова студентсемпе тĕл пулма чĕнеççĕ. Фронтовик студентсене хăйĕн вăрçăри çул-йĕрĕпе уçăмлăн паллаштарчĕ.

– Тăван çĕршывăн Аслă вăрçин малтанхи çулĕ шутсăр йывăр пулчĕ. Вăрçă ахрăмĕ паян та асра, – пуçларĕ хăйĕн сăмахне Степан Федорович. – Шупашкар хулин çар комиссариачĕ пире, 100 çынна, Саранск хулине ăсатрĕ, унтан Подольск хулинчи пехота тата артиллери училищисен курсанчĕсем пулса тăтăмăр.

Лару-тăру питĕ йывăрччĕ ун чухне. Тăшман танкĕсен хăватлă армади Мускав еннелле вирхĕнсе пыратчĕ. Тĕп хула шăпи йĕп вĕçĕнче тытăнса тăратчĕ. Çав йывăр вăхăтра Подольскри çар училищисен курсанчĕсем хăюллăн тăшман çулĕ çине тăчĕç. Пуçра октябрĕн 6-мĕшĕ тăрса юлнă. Тăшмана чартăмăр-чартăмăрах. Угра юханшыв хĕрринелле хĕссе хутăмăр. Çĕрĕпех сыхă тăтăмăр.

Шупашкар каччисем Александр Толмачевпа Аркадий Никитин иккĕшĕ пĕр окопра. Тупăсене малтанах палăртнă позицисене вырнаçтарчĕç ĕнтĕ. Вĕсем валли тăшман асăрхами хӳтлĕхсенче вырăн тупнă. Хуплануă, пытарнă. Вĕсем ут кӳлсе турттармаллисем, салтаксен вăйĕпе малалла каймаллисем. Кĕçенекен туртăм вăйне кĕрлекен моторсемпе ылмаштарасси патне çитеймен-ха кунти десантниксем. Харпăр хăй тĕллĕн çӳрекен тупăсем çинчен хăюсăррăн ĕмĕтленнĕ кăна.

Паллах, Хĕрлĕ Çар ун чухнех çĕнелӳ туйăмĕпе сывлатчĕ. Вăрçă Хĕрлĕ Çара тĕпрен улăштарса вăйлатма пуçланă тапхăрта тапранчĕ. Çар чаçĕсенче унта-кунта Т-34 танксем кĕрлеме тытăнчĕç, сывлăшри самолет-штурмовик вĕçеве тухрĕ, "Катюша" хăватлă сасă пачĕ. Çак çĕнĕлĕхсене тăшман разведки асăрхана-асăрханах. Çавăнпа вăрçă пуçлама васканă. Ах, анчах... Çав çĕнĕлĕхсем Мускава хӳтĕлеме пырса çитеймен-ха.

Октябрĕн 7-мĕшĕнче нимĕçсем ирпе ирех пирĕн позицисем çине бомба хыççăн бомба тăкма тытăнчĕç. Унтан тупăсенчен персе харкашрĕç – артиллери вучĕпе пире сехет ытла çунтарса тăчĕç. Курсантсем çине икĕ батальон харăсах талпăнса тухрĕ. Тимĕртен çирĕп хурçă пур. Çулăм вучĕ кăвайтран та хăрушăрах. Салтак кăмăлĕн çирĕплĕх пур. Курсант харсăрлăхĕпе паттăрлăхĕ вара пачах чикĕсĕр. Унăн хĕçĕ шутсăр çивĕч те вичкĕн. Нимĕçсен тапăнăвне курсантсем десантниксемпе пĕрле татăклăн сирсе ячĕç.

– Ячĕсене лайăххăн астумастăп, хушаматсем тытăнса юлнах. Васильев, Варламов, Никитин, Толмачев, Лебедевский, Журавлев, Никишов, Емельянов... Вĕсен паттăрлăхĕ паян та асрах. Лебедевский уринчен амансан та окопрах юлчĕ, пулемет дискĕсене авăрларĕ. Васильев тăшмана алă пулемечĕпе хастарлăн хĕстерчĕ. Фашистсем пуç хунă курсантсен тумĕпе чееленсе тапăннине çийĕнчех Никитин палăртрĕ.

Хĕрӳ çапăçусем эрне ытла – резервран вăйсем килсе çитиччен пычĕç. Малалла каятпăр, каялла чакатпăр. Пысăк Шубинка ял темиçе хут алăран алла куçрĕ. Тăшмана пурпĕр чартăмăр-чартăмăрах. Хӳтĕлесе хăвартăмăр Мускава. Хамăрăн тĕп хулана тăшмана пама юрать-и вара?!

Ун чухне лару-тăру чăнах та çавнашкал йывăр пулнă-ши? Студентсем Совет Союзĕн маршалне Г.К.Жукова асаилчĕç. Мĕн шутлать-ши вăл çакăн пирки? Ăçти çапăçусем ун асĕнче уйрăмах тарăн йĕр хăварнă-ши? Уçăмлăх кĕртрĕ ку ыйтăва пехота капитанĕ Миккуль Пожеданов. Вăл Георгий Константинович паллă журналиста Пескова панă ăнлантарăва асаилчĕ.

– Ку ыйтăва мана час-часах параççĕ, эпĕ яланах пĕрешкел хуравлатăп. Ун чухнехи кунсем йывăр тĕрĕслев пулчĕç. Тĕп хула умне пысăк хăрушлăх тухса тăчĕ. Пысăк пĕлтерĕшлĕ заводсене, патшалăхăн хăшпĕр учрежденийĕсене, дипломати корпусне Çĕпĕре тата Атăл леш енне эвакуацилеме тиврĕ. Çав вăхăтрах парти ертӳлĕхĕ, Хӳтĕлевĕн Патшалăх Комитечĕ, Тĕп командующийĕн Çӳлти Ставки хуларах юлчĕç. Кам винтовка, кĕреçе тытма, кам станок, кам çар хатĕрĕсем хатĕрлекен станоксем патне тăма пултарать, çавсем пурте Мускав хӳтĕлевçисем пулса тăчĕç.

Хăш кунне тĕрĕсех калаймастăп, фронт штабне Сталин шăнкăравларĕ.

– Мускава хамăр алăрах хăварасси пирки эсир чăнахах иккĕленместĕр-и? Эпĕ çакна чĕре ыратнăран ыйтатăп. Коммунист пек таса чĕрепе калăр.

Эпĕ хуравларăм:

– Мускава хамăр алăрах хăваратпăр...

Тăван çĕршывăн Аслă вăрçи пирки калаçу паян та татăлмасть. Ун пирки аслă ăру çыннисем пĕрмаях пуплеççĕ, яш-кĕрĕм тавлашать.

– Николай Яковлевич, эсир вăрçă пирки маршал мĕн шухăшланине каласа патăр. Хăвăр еплерех шухăшлатăр-ши? – ыйтрĕç унран студентсем темиçе кун каялла.

Капитан студентсем çине пĕр вăхăт ним шарламасăр пăхса тăчĕ. Пуçри шухăшне уçăмлатрĕ пулас. Кăштахран пуçне çӳле çĕклерĕ те сăмах хутаççине салтса ячĕ.

– Стало быть, эсир вăрçă пирки эпĕ мĕн шухăшланине пĕлесшĕн. Малтан нимĕç фашисчĕсем пирки хам мĕн шутланине кĕскен калам. Пĕрремĕш тĕнче вăрçинче нимĕçсем вырăссене хирĕç çапăçрĕç. Мĕн чухлĕ çын выртса юлчĕ ку вăрçăра! Тăван çĕршывăн Аслă вăрçинче совет халăхĕ миллион-миллионĕпе леш тĕнчене ăсанчĕ. Çакăншăн тăрăшрĕç нимĕç фашисчĕсем. Мĕн чухлĕ çемье хăр тăлăха юлчĕ! Миçе миллион çын вăхăтсăр леш тĕнчене кайрĕ! Малалла калас-и, çитĕ-и?

Студентсем нимĕн те шарламаççĕ. Фронтовик пулнă çын мĕн калани пурне те шухăша ячĕ.

– Эпир, Анаткас Пăшатанĕсем, тăшманпа фронтра тăваттăн çапăçрăмăр: аттепе унăн виçĕ ывăлĕ. Аттемĕр вăрçăран таврăнаймарĕ. Вăл Варшава вырăс масарĕнче ĕмĕрлĕх вырăн тупрĕ. Пĕр ывăлĕ, çар матросĕ, йывăр аманса таврăнчĕ те килте вилчĕ. Тепĕр ывăлĕ, артиллерист, госпитальтен уксакласа килчĕ, пĕр вăхăт ял канаш председателĕнче тăрмашрĕ, хăйне асăнмалăх ял масарĕ тавра карта тыттарчĕ те суранне пула хăвăрт çĕре кĕчĕ. Эпĕ вара, вăрçăра виçĕ хут суранланнăскер, ахлатса та пулин ĕмĕрĕме тăсма тăрăшатăп-ха. Сурансем пĕртте канăç памаççĕ мана. Çакăншăн нимĕç фашисчĕсене ылханатăп.

Тăван çĕршывăн Аслă вăрçи фрончĕсенче пирĕн ял ывăлĕсемпе хĕрĕсем 248 çын, çав шутра тăватă хĕр, çапăçнă. Çав шутран 124-шĕ кăна яла таврăннă. Чĕрĕ пуçăн таврăннисем шутĕнче Лидия Никитична Дружинина-Федорова связистка, Елизавета Никифоровна Курмышова медсестра тата Ольга Михайловна Капралова.

Мана çеç аптăратать-ши ку ыйту? Пĕтĕм тĕнчипе сарăлакан "Ридерз Дайджест" журналăн 2015 çулхи малтанхи номерне уçăр-ха. Унта "Эхо Москвы" радиостанцийĕн тишкерӳçи Антон Орехов "Простить. И понять" статья пичетленĕ. Вулатпăр:

"Нимĕçсем тĕлĕшпе еплерех пулмалла пирĕн – çак кăткăс ыйту час-часах шухăша ярать мана. Вĕсем çине лайăх куçпа пăхма пирĕн нимле сăлтав та çук. Эпир вĕсемпе Пĕрремĕш тĕнче вăрçинче çапăçрăмăр – çав вăхăтрипе шутласан акăш-макăш пысăк çухатусем тӳсрĕмĕр. Ун хыççăн Тăван çĕршывăн Аслă вăрçи килсе таптарĕ – этемлĕх историйĕнче унран хăрушăраххи пулманах. Чăнахах Ырăпа Усал çапăçни. Пуç хунисем вуншар миллион. "Хăйĕн çывăх çыннине çухатман çемье тăрса юлманах" каларăш – сăмах çаврăнăшĕ мар, ӳстерсе калани те мар, ку вăл чăн-чăн тĕрĕслĕх. Тен, унашкал телейлĕ çемье пурах пулсан, вăл теплерен пĕрре çеç".

Çакнашкал ыйту тухса тăрать: аттесемпе асаттесем нимĕçсене каçарнă. Пирĕн тата мăнукăмăрсен вĕсене миçе хут каçармалла-ши? Çав каçарăвăн та чикки пулма пултарать-ши?

Хальхи саманара нимĕç хăйне еплерех тытать-ха? Европăри патшалăхсем ун еннелле пăхаççĕ. Иккĕмĕш тĕнче вăрçинче АПШ тата Великобритани Совет Союзĕн союзникĕсем пулса тăнăччĕ, иккĕмĕш фронт уçнăччĕ. Халĕ, авă, союзниксем шăлĕсене Раççее хирĕçле шатăртаттарма тытăнчĕç те, нимĕç ун-кун шухăшламасăрах вĕсем майлă кайрĕ. Пыр та калаç çавăн хыççăн нимĕçпе! Вăл ĕмĕр-ĕмĕр пире хирĕç тăнă. Çав политикăнах халĕ те малалла тăсать.

Çук, кирек мĕн калăр, Раççей Федерацийĕн халăхĕ каçарми хаяррăн çилĕ тытмасть. Эпир кашни ырă утăма пысăка хурса хаклатпăр. Пĕлетпĕр, Евросоюз ăçталла сĕкĕнесси нимĕçрен нумай килет. Вырăспа нимĕç мирлĕ пурнăçшăн юнашар тăрса ăшталанччăр.

Мускав хӳтĕлевçин Степан Федорович Жарковăн ĕмĕрĕ вăрăмах пулаймарĕ. Тăпри çăмăл пултăр паттăр фронтовикăн! Асрах тытатпăр тĕп хулан паттăр хӳтĕлевçисене!

Иван ТЕНЮШЕВ, отставкăри капитан, И.Н.Ульянов ячĕллĕ Чăваш патшалăх университечĕн тава тивĕçлĕ профессорĕ.

РЕКЛАМА, ПĔЛТЕРӲСЕМ

СУТАТĂП / ПРОДАЮ

2. АКЦИЯ! БЛОКИ КЕРАМЗИТОБЕТОННЫЕ пропаренные, вибропрессованные 20х20х40 – 33 руб., 12х20х40 – 28 руб., 9х20х40 – 24 руб. Высокое кач-во. Доставка манипулятором. **Т. 8-967-470-46-77.**

3. АКЦИЯ! ПЕСОК, ГРАВМАССУ, щебень, керамзит. Доставка по низким ценам. **Т. 8-967-470-46-77.**

4. Немецкие пластиковые ОКНА. Низкие цены. Пенсионерам скидки. Замер. Доставка – бесплатно. **Без выходных. Т. 8-987-576-65-62.**

5. Блоки керамзитобетонные 20х20х40, 12х20х40, 9х20х40 пропаренные, гидро-вибропрессованные заводские от производителя – недорого; **цемент, песок.** Доставка. Разгрузка. Без выходных. Кассовый чек, документы. Т. 8-960-301-63-74.

7. ГРАВМАССУ, ПЕСОК, щебень, керамзит, чернозем. Дешево. Доставка. Т.: 8-903-358-17-70, 8-927-668-97-13, 38-97-13.

8. Гравмассу, песок, **щебень,** торф, кирп. бой, **керамблок, керамзит.** Пенсионерам, уч. ВОВ – скидки. Т. 8-905-199-01-22.

9. Гравмассу, песок, щебень, керамзит. Дешево. Д-ка. Т. 89033583021.

11. Срубы для бани. Доставка по ЧР. Т. 37-28-74.

17. Песок, гравмассу, керамзит, чернозем, **навоз.** Доставка. Т. 8-905-197-40-19.

19. КИРПИЧ красный, силикатный, **гравмассу,** щебень, **керамзит,** песок, кольца, **к/б блоки.** Т. 8-927-862-91-66.

21. Керамблок, гравмассу. Т.: 486307, 89176757528.

22. Немецкие ПЛАСТИКОВЫЕ ОКНА. Низкие цены. Пенсионерам скидки. Замер, доставка – бесплатно. Без вых. **Т. 8-927-855-83-55.**

23. Гравмассу, песок, бой кирпича, **щебень.** Доставка. Т. 89061355241.

29. Картофелекопалки, косилки, грабли, пресс-подборщики, **погрузчики,** доильные аппараты. РАСПРОДАЖА! ДОСТАВКА! Т.: 89373758095, 89379559802.

30. Гравмассу, песок, щебень, керамзит. Недорого. Д-ка. Т. 89053465671.

31. Гравмассу, песок, керамзит, кирп. бой. Д-ка. Т. 89033225766.

33. Кирпич рядовой, лицевой; **керамблоки, кольца.** Доставка. Т.: 89063804835, 89276674605.

35. Пластиковые **ОКНА,** металлические **ДВЕРИ.** Бесплатно: замер, доставка, демонтаж. **Гарантия** 15 лет. **Рассрочка.** Скидки. Т. 8-937-391-39-91.

37. Ворота, калитки, заборы, навесы. **КОВКА, кровля,** обшивка сайдингом. Общестроительные и сварочные работы. Замер. Д-ка. Установка. Гарантия. **Пенсионерам – скидки.** Т.: 89022881447, 387574, сайт: metalservis21.ru

49. Керамблоки, цемент, керамзит в мешках – цены от производителя. Т. 8-905-344-79-32.

56. ПЛИТЫ ТРОТУАРНЫЕ, БРУСЧАТКУ. Т. 8-903-358-77-72.

58. Гравмассу, щебень, песок, керамзит, чернозем. Д-ка. Т. 89276687015.

93. Кирпич красный одинарный, полуторный, силикатный, облицовочный (все цвета), **половняк, КББ** 20х20х40, 20х12х40, **гравмассу,** керамзит. Доставка. Разгрузка краном-манипулятором. Т.: 44-20-97, 89033582097.

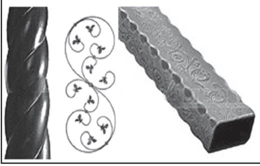

95. ТРУБЫ ВИТЫЕ, офактуренные; **кованые элементы** в ассортименте. Т. 8-927-844-15-01.

123. Гравмассу, песок, навоз. Доставка по старым ценам. Т. 89278502821.

148. ПЛАСТИКОВЫЕ ОКНА – низкие цены. Замер и доставка – бесплатно. Т. 89278500856.

154. ОКНА и ПОТОЛКИ – немецкое качество. Монтаж по ГОСТу. **Пенсионерам скидки.** Т. 89176627164.

180. Отруби, зерно, к/корм. Д-ка. Т. 89373916016.

183. Окна Чувашии. **ПЛАСТИКОВЫЕ ОКНА, жел. двери.** Т. 89050281182.

188. Гравмассу, песок, щебень. Т. 8-927-846-24-10.

205. Цемент, песок, гравмассу, щебень, керамзит. Д-ка. Т. 8-927-849-76-75.

251. МЕТАЛЛОЧЕРЕПИЦУ, профнастил, металлосайдинг, пластиковые окна. Доставка, замер. **СТРОИТЕЛЬСТВО.** Т. 8-919-653-43-68.

284. Канашскую гравмассу, песок, щебень, грунт, навоз. Т. 8-909-302-09-58.

295. Песок, ОПГС, **щебень,** известь, асфальтную крошку, **навоз,** землю, **торф.** Доставка. Т.: 89196741016, 89603003816.

347. Бой кирпича, песок, **гравмассу.** Т. **89279903070.**

361. АКЦИЯ! КОЛЬЦА железобетонные для колодцев и канализаций 0,7; 1; 1,5м. Бурение. Д-ка манипул-м. **Т. 8-967-470-46-77.**

364. Немецкие **ОКНА и ДВЕРИ.** Замер, доставка – **бесплатно!** Т. 89278447811.

365. АКЦИЯ! Гравмассу, песок, щебень. Т. 89050282225.

382. Гравмассу, песок (карьерный, речной), щебень, керамзит, чернозем. Недорого. Т. 89370161122.

463. Колодезные кольца (бурение), керамблоки. Т. 89176660432.

501. Гравмассу, песок строительный, **щебень, торф,** глину. Т. 89520269954.

514. БЛОКИ керамзитобетонные 20х20х40, 12х20х40, 9х20х40, **цемент** в ассортименте. Т.: 8-927-668-94-54, 8-927-667-26-04.

535. Телегу и сани для лошади – в Вурнарском районе. **Т. 8-961-338-01-10.**

546. Тротуарные ПЛИТЫ, брусчатку, **бордюры, водостоки.** Доставка, укладка. Т. 89033582042.

561. Гравмассу, песок, щебень. Доставка. Т. 8-917-677-66-55.

569. 2-комнатную квартиру-распашонку в Чебоксарах в Садовом. Цена договорная. Т. 8-917-662-64-21.

ПУЛĂШУ / УСЛУГИ

32. Лечение алкоголизма. Анонимно. Консультация бесплатная с 8.30 до 19 ч., сб., воскр. с 8.30 до 13 ч. А: Чеб., пр. Ленина, 56. **Т. 8(8352)552733.** *Лиц. ЛО 21-01-001 096 МЗСР РФ. Имеются противопоказания, проконсультируйтесь со специалистом.*

36. Известный Чебоксарский **экстрасенс,** маг, хиромант, астролог **Олег Боголюбов** решает многие жизненные проблемы.Т. 8-967-474-37-83.

38. ЧИСТКА КОЛОДЦЕВ. Т. 8-961-342-90-59.

77. НАТЯЖНЫЕ ПОТОЛКИ за 1 день. Т. 8-937-397-24-42.

90. Бурение скважин на воду «под ключ». **Т. 8-987-576-65-62.**

152. Бурение скважин на воду. Т. 89603021293.

179. Бурение скважин на воду. Т. 89061312124.

258. Бурение скважин на воду. Тел. 8-960-301-25-13.

259. Бурение скважин на воду. Тел. 8-927-991-66-99.

269. Утепление домов – ЭКОВАТОЙ. Профессиональный монтаж. Доступные цены. Летние скидки. Т. 8-919-669-16-66.

314. Бурение колодцев. Продажа колодезн. **колец.** Т.: 89033790901, 370803.

406. Строительные работы – от фундамента до кровли. Недорого. Качественно. Т. 8-919-653-43-68.

450. СТРОИТЕЛЬСТВО: фундамент, кладка, кровля, пристройки. **Отделочные работы** – сайдинг, натяжные потолки, линолеум, штукатурка, вагонка, заборы. Гарантия. **Качество.** Пенсионерам – скидки. Т. 8-927-667-9397.

547. ЗАБОРЫ (профнастил, сетка-рабица, ж/б, кованые), **ворота, калитки.** Сварочные работы. Т.: 89033582042, 44-20-42.

554. Фундаментные и земельные работы. Т. 8-960-306-32-54.

ĔÇ / РАБОТА

54. МОНОЛИТЧИКИ в г. Йошкар-Ола. Куб – 2500 руб. Жилье, питание. Т.: 89176737773, 89625997773.

297. Требуются каменщики, монолитчики в Москву. Оплата своевременная. Т. 8-962-321-70-11.

526. Требуются электромонтажники в Москву на постоянную работу. З/п от 40000 до 60000 руб. Т. 89165955254.

568. СРОЧНО требуется помощница по хозяйству в Московскую область. Умение доить обязательно. З/п 25 тыс. руб. Тел. 8-905-561-91-48.

КУПЛЮ / ТУЯНАТĂП

28. Вăкăр, ĕне, тына, сысна амисем. Т. 8-927-999-37-37.

39. Коров, бычков и лошадей. Т. 8-960-310-98-78.

50. Коров. Т. 8-927-850-85-64.

562. Коров, бычков, лошадей. Т. 8-961-345-05-28.

563. Бычков, телок, коров и лошадей. Т. 8-967-794-92-82.

ВИКТОРИЯ–ОКНА
НАТЯЖНЫЕ ПОТОЛКИ
ПЛАСТИКОВЫЕ ОКНА
www.oknavdom21.ru
Рассрочка, кредит. СКИДКИ - доп. пенсионерам.
Замер, доставка по Чувашии - БЕСПЛАТНО.
8 937 955-33-00   8 987 662-61-62
АКЦИЯ: по ценам 2014 года!

АХ, АНЧАХ...

Чĕрĕллех – тислĕк айне

Кăçал Шăмăршă тăрăхĕнчи тискер ĕç – çамрăк амăшĕ тĕпренчĕкне кун çути кăтартсанах пахчана пытарни – пулса иртнĕренпе сас-хура та лăпланман-ха. Халĕ татах тепĕр хăрушă хыпар çиçĕмле хăвăртлăхпа сарăлчĕ. Ку вара Сĕнтĕрвăрри районĕнчи Лапри Чăрăшкасси ялĕнче пулса иртнĕ. 24 çулти хĕрарăм ашшĕ-амăшĕпе, 5 çулти хĕрачипе пурăннă. Кӳршисем калани тăрăх – вăл Шуршăлти пекарньăра ĕçлет. Шалăвне те пĕчĕк илмен, уйăхне 20 пин тенке яхăн тухнă. Хĕрĕпе иккĕшĕ выçă ларман темелле. Эрехпе аташманскер, ыттисенчен нимĕнпе те уйрăлса тăманскер мĕнле майпа преступлени çулĕ çине тăнă? Чăн та, вăл çынран ютшăннине, ытлашши калаçма юратманнине те палăртаççĕ кӳршисем.

Йывăр çын пулнине хĕрарăм пытарнă. Юлашки вăхăтра вăл сасартăк самăрăлни пĕлĕшĕсене те канăç паман. «Чирлетĕп», – суеçтернĕ хайхискер. Нивушлĕ çакна сывăх çыннисем те сиймен? Сăмах май, пĕрремĕш хут çие юлсан та ыттисенчен пытарма хăтланнă. Хĕрĕ пепке кĕтнине килтех çуратма тытăнсан кăна пĕлнĕ ашшĕ-амăшĕ, васкавлă пулăшу чĕнтернĕ. Ун чухне больницăрах çăмăлланнă-ха. Тен, çавăнпах пĕрремĕш ачинчен хăпайман?

Июлĕн 15-мĕшĕнче ĕçрен таврăнсанах мунчана васканă вăл. Никам курман çĕрте сывă, 3600 грамм таякан хĕрача çуратнă. Унтан пĕчĕккскере кушак çури пек тислĕк купине чавса чикнĕ те пӳрте кĕнĕ. Тискер ĕç ăнсăртран çиеле тухнă. Çур çĕрте хĕрарăм сасартăк хăйне япăх туйнă, васкавлă пулăшу чĕнтернĕ. Тухтăрсем хĕрарăм мĕншĕн аптраса ӳкнине тӳрех тавçăрнă, ачине кăтартма ыйтнă. Анчах преступник çăварне шыв сыпнăн нимĕн те шарламан. «Шурă халатлисем» ирĕксĕрех полици ĕçченĕсене чĕнсе илнĕ. Вĕсем вара тислĕк купи ăшĕнче ача виллине тупнă.

Вăл больницăра сипленнĕ хушăра вăхăтсăр таталнă чуна тăванĕсем масарта пытарнă. Кĕçех хĕрарăм та сывалса тухнă. Сас-хура тăрăх – ăна ачинчен хăпма çывăх çынни пулăшнă имĕш. Право органĕ ĕçе тĕпчеме пуçланă ĕнтĕ. Тĕрĕслĕхе вăл кăна палăртĕ.

Л. АЛА.

ЧĂВАШ НАЦИ РАДИО ПРОГРАММИ (72,41 УКВ, 105 FM хумсем çинче)

Тунтикун, августăн 3-мĕшĕ

6.10-6.30, 7.10-7.30 Ирхи кăмăл. (12+) 7.30-8.00, 8.10-8.30, 11.10-11.30, 15.10-15.30, 16.10-16.30, 17.10-17.30, 18.10-18.30, 19.10-19.30, 20.10-20.30, 21.10-21.30, 23.10-23.30 Юрă вăчăри. (12+) 8.30-9.00 Наша Республика. Главная тема. (12+) 9.10-10.00 Неформат. (12+) 6.30-7.00, 10.10-10.30, 22.10-22.30 Тăван юрă-кĕвĕ. (12+) 10.30-11.00 Ялтан яла. (12+) 11.30-12.00 Призвание. (12+) 12.10-14.00 Чĕререн тухакан сăмахсем. (12+) 14.10-15.00 Путешествие в историю чуваш. (12+) 15.30-16.00 Чĕрере çуралнă сăвăсем. (12+) 16.30-17.00 Социальный вопрос. (12+) 17.30-18.00 Пурнăç çынни. (12+) 18.30-19.00 Тема дня. (12+) 19.30-20.00 Тĕплĕ калаçу. (12+) 20.30-21.00 Артистсем Тăван çĕршывăн Аслă вăрçи çинчен вулаççĕ. (12+) 21.30-22.00 Çемье ăшши. (12+) 22.10-23.00 Янра юрă. (12+) 23.30-24.00 Присягая Родине. (12+)

Çĕнĕ юрă 6.05-6.10, 7.05-7.10, 8.05-8.10, 9.05-9.10, 10.05-10.10, 11.05-11.10, 14.05-14.10, 15.05-15.10, 16.05-16.10, 17.05-17.10, 18.05-18.10, 19.05-19.10, 20.05-20.10, 21.05-21.10, 22.05-22.10

Тунтикун – эрнекун

6.00, 7.00, 12.00, 13.00, 15.00, 18.00, 20.00, 22.00 - Хыпарсем. (12+)
8.00, 9.00, 11.00, 14.00, 16.00, 17.00, 19.00, 21.00, 23.00 - Новости. (12+)

Ытларикун, августăн 4-мĕшĕ

6.10-6.30, 7.30-8.00 Ирхи кăмăл.(12+) 6.10-6.30, 21.30-22.00 Голос Республики. (12+) 8.10-8.30, 9.10-9.30, 10.10-10.30, 16.10-16.30, 17.10-17.30, 18.10-18.30, 20.10-20.30, 21.10-21.30, 22.10-22.30, 23.10-23.30 Юрă вăчăри. (12+) 8.30-9.00 Наша Республика. Главная тема. (12+) 9.30-10.00 Тĕплĕ калаçу. (12+). 10.30-11.00 Социальный вопрос. (12+) 11.10-11.30 Тăван юрă-кĕвĕ. (12+) 11.30-12.00, 22.30-23.00 Çемье ăшши. (12+) 12.05-14.00 Чĕререн тухакан сăмахсем. (12+) 14.10-15.00 Янра юрă. (12+) 15.30-16.00 Ачалăх урхамахĕ. (6+) 16.30-17.00, 23.30-24.00 Экстренный час. (16+) 17.30-18.00 Çĕр сум.(12+) 18.30-19.00 Призвание. (12+) 19.10-20.00 Асăмри юрăсем. (радиокараоке) (12+) 20.30-21.00 Артистсем Тăван çĕршывăн Аслă вăрçи çинчен вулаççĕ. (12+)

Çĕнĕ юрă 6.05-6.10, 7.05-7.10, 8.05-8.10, 9.05-9.10, 10.05-10.10, 11.05-11.10, 14.05-14.10, 15.05-15.10, 16.05-16.10, 17.05-17.10, 18.05-18.10, 19.05-19.10, 20.05-20.10, 21.05-21.10, 22.05-22.10

Юнкун, августăн 5-мĕшĕ

6.10-6.30, 7.10-8.00 Ирхи кăмăл. (12+) 6.30-7.00, 22.30-23.00 Республика сасси. (12+) 8.10-8.30, 10.10-10.30, 11.10-11.30, 14.10-14.30, 15.10-15.30, 16.10-16.30, 18.10-18.30, 20.10-20.30, 21.10-21.30, 22.10-22.30, 23.10-23.30 Юрă вăчăри. (12+) 8.30-9.00 Социальный вопрос.(12+) 9.10-10.00 Женская среда. (12+) 10.30-11.00 Призвание. (12+) 11.30-12.00 Çĕр сум. (12+) 12.05-14.00 Чĕререн тухакан сăмахсем. (12+) 14.30-15.00 Чĕрере çуралнă сăвăсем. (12+) 15.30-16.00 Наша Республика. Главная тема. (12+) 16.30-17.00, 23.30-24.00 Экстренный час. (16+) 17.05-18.00 Пĕччен мар. (12+) 18.30-19.00 Ялтан яла. (12+) 19.30-20.00 Тĕплĕ калаçу. (12+) 20.30-21.00 Артистсем Тăван çĕршывăн Аслă вăрçи çинчен вулаççĕ. (12+) 21.10-22.00 Çиларман-шоу. (12+)

Çĕнĕ юрă 6.05-6.10, 7.05-7.10, 8.05-8.10, 9.05-9.10, 10.05-10.10, 11.05-11.10, 14.05-14.10, 15.05-15.10, 16.05-16.10, 17.05-17.10, 18.05-18.10, 19.05-19.10, 20.05-20.10, 21.05-21.10, 22.05-22.10

Кĕçнерникун, августăн 6-мĕшĕ

6.10-6.30 Тăван юрă-кĕвĕ. (12+) 7.10-8.00, 6.30-7.00, 8.10-8.30, 9.10-9.30, 10.10-10.30, 14.10-14.30, 17.10-17.30, 18.10-18.30, 20.10-20.30, 21.10-21.30, 22.10-22.30, 23.10-23.30 Юрă вăчăри. (12+) 6.30-7.00 Ялтан яла. (12+) 8.30-9.00, 22.30-23.00 Республика сасси. (12+) 9.30-10.00 Тĕплĕ калаçу. (12+) 10.30-11.00 Социальный вопрос. (12+) 11.10-12.00 Чĕнтĕрлĕ чаршав. (12+) 12.05-14.00 Чĕререн тухакан сăмахсем. (12+) 14.30-15.00 Азы православия. (12+) 15.10-16.00 Путешествие в историю чуваш. (12+) 16.10-16.30 Тăван юрă-кĕвĕ. (12+) 16.30-17.00, 23.30-24.00 Экстренный час. (16+) 17.30-18.00 Ачалăх урхамахĕ. (6+) 18.30-19.00 Вăрçă ахрăмĕ. (12+) 19.30-20.00 Наша Республика. Главная тема. (12+) 20.30-21.00 Артистсем Тăван çĕршывăн Аслă вăрçи çинчен вулаççĕ. (12+) 21.30-22.00 Çичĕ юрă. (12+)

Çĕнĕ юрă 6.05-6.10, 7.05-7.10, 8.05-8.10, 9.05-9.10, 10.05-10.10, 11.05-11.10, 14.05-14.10, 15.05-15.10, 16.05-16.10, 17.05-17.10, 18.05-18.10, 19.05-19.10, 20.05-20.10, 21.05-21.10, 22.05-22.10

Эрнекун, августăн 7-мĕшĕ

6.10-6.30, 7.10-8.00 Ирхи кăмăл. (12+) 6.30-7.00 Республика сасси. (12+) 8.10-8.30, 14.10-14.30, 15.10-15.30, 18.10-18.30 Юрă вăчăри. (12+) 8.30-9.00, 9.10-10.00 Неформат. (12+) 10.30-11.00 Вăрçă ахрăмĕ. (12+) 11.30-12.00 Пултарулăх çулĕпе. (12+) 12.05-14.00 Чĕререн тухакан сăмахсем. (12+) 14.30-15.00 Социальный вопрос. (12+) 15.10-16.00 Пачăшкă сăмахĕ. (12+) 16.10-16.30, 17.10-17.30 Тăван юрă-кĕвĕ. (12+) 16.30-17.00 Наша Республика. Главная тема. (12+) 17.10-18.00 Пĕччен мар. (12+) 18.30-19.00 Ялтан яла. (12+) 19.30-20.00 Присягая Родине. (12+) 20.10-24.00 Каçхи микс. (12+)

Çĕнĕ юрă 6.05-6.10, 7.05-7.10, 8.05-8.10, 9.05-9.10, 10.05-10.10, 11.05-11.10, 14.05-14.10, 15.05-15.10, 16.05-16.10, 17.05-17.10, 18.05-18.10, 19.05-19.10, 20.05-20.10, 21.05-21.10, 22.05-22.10

Шăматкун, августăн 8-мĕшĕ

6.00-7.00 Чĕнтĕрлĕ чаршав. (12+) 7.05-8.00 Женская среда. (12+) 9.05-9.30, 10.05-10.30, 11.05-11.30, 15.05-15.30, 16.05-16.30, 18.10-18.30, 19.05-19.30 Юрă вăчăри. (12+) 8.30-9.00 Голос Республики. (12+) 9.30-10.00 Возрождение. (12+) 10.30-11.00 Чĕрĕлĕх çути. (12+) 11.30-12.00 Ачалăх урхамахĕ. (12+) 12.00-12.10, 16.00-16.10 Хыпарсем. (12+) 12.10-14.00 Чĕререн тухакан сăмахсем. (12+) 14.05-15.00 Радиотеатр. (12+) 15.30-16.00 Наша Республика. Главная тема. (12+) 16.30-17.00 Ялтан яла. (12+) 17.30-18.00 Шурăмпуç. (12+) 18.30-19.00 Ялтан яла. (12+) 19.30-20.00 Уйăхпи юмахĕсем. (6+) 20.05-24.00 Каçхи микс. (12+)

Çĕнĕ юрă 6.05-6.10, 7.05-7.10, 8.05-8.10, 9.05-9.10, 10.05-10.10, 11.05-11.10, 14.05-14.10, 15.05-15.10, 16.05-16.10, 17.05-17.10, 18.05-18.10, 19.05-19.10, 20.05-20.10, 21.05-21.10, 22.05-22.10

Вырсарникун, августăн 9-мĕшĕ

6.05-6.30, 7.05-7.30, 9.05-9.30, 10.05-10.30, 11.05-11.30, 15.05-15.30 Юрă вăчăри. (12+) 6.30-7.00 Пултарулăх çулĕпе. (12+) 7.30-8.00 Чĕрĕлĕх çути. (12+) 8.05-8.30, 16.10-16.30 Тăван юрă-кĕвĕ. (12+) 8.30-9.00 Присягая Родине. (12+) 9.30-10.00 Шурăмпуç. (12+) 10.30-11.00 Ялтан яла. (12+) 11.30-12.00 Ачалăх урхамахĕ. (6+) 12.05-14.00 Чĕререн тухакан сăмахсем. (12+) 14.05-15.00 Радиотеатр. (12+) 15.30-16.00 Голос Республики. (12+) 16.30-17.00 Наша Республика. Главная тема. (12+) 17.10-18.00 Çиларман-шоу. (12+) 18.30-19.00 Ялтан яла. (12+) 19.05-20.00 Янра юрă! (хит-парад) (12+) 20.05-23.30 Каçхи микс. (12+)

Çĕнĕ юрă 6.05-6.10, 7.05-7.10, 8.05-8.10, 9.05-9.10, 10.05-10.10, 11.05-11.10, 14.05-14.10, 15.05-15.10, 16.05-16.10, 17.05-17.10, 18.05-18.10, 19.05-19.10, 20.05-20.10, 21.05-21.10, 22.05-22.10

ТУНТИКУН, 3

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

5.00 «Доброе утро»
9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 3.00 Новости
9.20 Контрольная закупка
9.50 «Жить здорово!» 12+
10.55 Модный приговор
12.20 «Сегодня вечером» 16+
14.25 «Без свидетелей» 16+
15.10 «Мужское / Женское» 16+
17.00 «Наедине со всеми» 16+
18.45 «Давай поженимся!» 16+
19.50 «Пусть говорят» 16+
21.00 «Время»
21.35 Т/с «ДОМ С ЛИЛИЯМИ» 16+
23.45 «Городские пижоны» «Как избежать наказания за убийство» 18+
1.15 Х/ф «ОБЕЗЬЯНЬЯ КОСТЬ» 16+
3.05 Х/ф «ДРАКОНИЙ ЖЕМЧУГ: ЭВОЛЮЦИЯ» 12+

РОССИЯ 1

5.00, 9.15 Утро России
9.00, 11.00, 14.00, 17.00, 17.30, 20.00 Вести
10.00 «О самом главном»
11.35, 14.30, 17.10, 19.35 Местное время
11.55 Т/с «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ» 12+
12.55 «Особый случай» 12+
14.50, 4.45 Вести. Дежурная часть
15.00 Т/с «МАРЬИНА РОЩА» 12+
18.15 «Прямой эфир» 12+
20.50 Спокойной ночи, малыши!
21.00 Т/с «СВОЯ ЧУЖАЯ» 12+
22.55 Т/с «ЧУЖОЕ ГНЕЗДО» 12+
0.50 Х/ф «ТАБАЧНЫЙ КАПИТАН»
2.45 Т/с «ПРОСТИ МЕНЯ, МАМА» 12+

ЧТВ

6.07-6.10, 6.35-6.41 Вести-Чăваш Ен
7.07-7.10, 7.35-7.41 Утро Чувашии
8.07-8.10, 8.35-8.41 Утро Чувашии
11.35-11.55 Вести-Чăваш Ен
14.30-14.50 Вести-Чувашия
17.10-17.30 Вести-Чăваш Ен
19.35-20.00 Вести-Чувашия

НТВ

6.00 «Солнечно. Без осадков» 12+
8.10 Т/с «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА» 16+
10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 23.30 Сегодня
10.20 Т/с «ДОРОЖНЫЙ ПАТРУЛЬ» 16+
12.00 Суд присяжных 16+
13.20 «Суд присяжных. Окончательный вердикт» 16+
14.30 Обзор. Чрезвычайное происшествие
15.00, 16.20 Т/с «МОСКВА. ТРИ ВОКЗАЛА» 16+
19.40 Т/с «НОВАЯ ЖИЗНЬ СЫЩИКА ГУРОВА» 16+
21.30 Т/с «ШЕФ» 16+
23.50 Т/с «ЗАКОН И ПОРЯДОК» 18+
1.44 1.45 «Спето в СССР» 12+
2.40 Т/с «ХОЛМ ОДНОГО ДЕРЕВА» 12+
4.55 «Все будет хорошо!» 16+

РОССИЯ К

7.00 «Евроньюс»
10.00, 15.00, 19.00, 23.15 Новости культуры
10.15 «Наблюдатель»
11.15, 22.00 Х/ф «МИХАЙЛО ЛОМОНОСОВ». «ОТ НЕДР СВОИХ»
12.35 «Линия жизни»
13.30 Д/с «Мировые сокровища культуры»
13.45 Х/ф «ПОЗДНИЙ РЕБЕНОК»
14.50 Д/ф «Фенимор Купер»
15.10 Х/ф «ОТПУСК В СЕНТЯБРЕ»
17.35 «Мир из-за столика» Прага
18.05 Д/ф «Дух дышит, где хочет...»
19.15 Неизвестный Петергоф... «В поисках утраченного»
19.45 «Спокойной ночи, малыши!»
19.55 Д/ф «Я буду выглядеть смешно. Татьяна Васильева»
20.35 «Абсолютный слух»
21.15 Д/ф «Михаил Бонч-Бруевич. Первый красный генерал»
23.30 Худсовет
23.35 Х/ф «ВРЕМЯ ДЛЯ РАЗМЫШЛЕНИЙ»
0.45 Д/ф «Альфред Шнитке. Дух дышит, где хочет...»

ЫТЛАРИКУН, 4

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

5.00 «Доброе утро»
9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 3.00 Новости
9.20, 4.25 Контрольная закупка
9.50 «Жить здорово!» 12+
10.55, 3.25 Модный приговор
12.20, 21.35 Т/с «ДОМ С ЛИЛИЯМИ» 16+
14.25 «Без свидетелей» 16+
15.10 «Мужское / Женское» 16+
17.00 «Наедине со всеми» 16+
18.45 «Давай поженимся!» 16+
19.50 «Пусть говорят» 16+
21.00 «Время»
23.45 «Городские пижоны» «Как избежать наказания за убийство» 18+
1.15, 3.05 Х/ф «28 ДНЕЙ СПУСТЯ» 18+

РОССИЯ 1

5.00, 9.15 Утро России
9.00, 11.00, 14.00, 17.00, 17.30, 20.00 Вести
10.00 «О самом главном»
11.35, 14.30, 17.10, 19.35 Местное время
11.55 Т/с «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ» 12+
12.55 «Особый случай» 12+
14.50, 4.45 Вести. Дежурная часть
15.00 Т/с «МАРЬИНА РОЩА» 12+
18.15 «Прямой эфир» 12+
20.50 Спокойной ночи, малыши!
21.00 Т/с «СВОЯ ЧУЖАЯ» 12+
22.55 Т/с «ЧУЖОЕ ГНЕЗДО» 12+
0.50 Х/ф «ДОЖДЬ В ЧУЖОМ ГОРОДЕ»
3.45 Т/с «ПРОСТИ МЕНЯ, МАМА» 12+

ЧТВ

6.07-6.10, 6.35-6.41 Вести-Чăваш Ен
7.07-7.10, 7.35-7.41 Утро Чувашии
8.07-8.10, 8.35-8.41 Утро Чувашии
9.00 Утренний гость (на чувашском языке)
9.45-10.00 Главная тема
11.35-11.55 Вести-Чăваш Ен
14.30-14.50 Вести-Чувашия
17.10-17.30 Вести-Чăваш Ен
19.35-20.00 Вести-Чувашия

НТВ

6.00 «Солнечно. Без осадков» 12+
8.10 Т/с «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА» 16+
10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 23.30 Сегодня
10.20 Т/с «ДОРОЖНЫЙ ПАТРУЛЬ» 16+
12.00 Суд присяжных 16+
13.20 «Суд присяжных. Окончательный вердикт» 16+
14.30 Обзор. Чрезвычайное происшествие
15.00, 16.20 Т/с «МОСКВА. ТРИ ВОКЗАЛА» 16+
19.40 Т/с «НОВАЯ ЖИЗНЬ СЫЩИКА ГУРОВА» 16+
21.30 Т/с «ШЕФ» 16+
23.50 Т/с «ЗАКОН И ПОРЯДОК» 18+
1.45 «Как на духу « 16+
2.45 Дикий мир 0+
3.15 Т/с «ХОЛМ ОДНОГО ДЕРЕВА» 12+
4.55 «Все будет хорошо!» 16+

РОССИЯ К

6.30 «Евроньюс»
10.00, 15.00, 19.00, 23.15 Новости культуры
10.15 «Наблюдатель»
11.15, 22.00 Х/ф «МИХАЙЛО ЛОМОНОСОВ». «ОТ НЕДР СВОИХ»
12.30 «Правила жизни»
13.00 Д/с «Нефронтовые заметки»
13.25, 16.50, 1.40, 2.40 Д/с «Мировые сокровища культуры»
13.45 Х/ф «ВРЕМЯ ДЛЯ РАЗМЫШЛЕНИЙ»
14.50 Д/ф «Антуан Лоран Лавуазье»
15.10 «Медные трубы. Алексей Сурков»
15.35, 1.55 «Полиглот»
16.20 К 80-летию со дня рождения Марии Биешу. «Молдавская примадонна»
17.05, 0.55 Избранные шедевры П.И. Чайковского. Симфония □5. Юрий Темирканов и Академический симфонический оркестр Санкт-Петербургской филармонии им. Д. Д. Шостаковича
17.50 «Мир из-за столика» Женева

ЮНКУН, 5

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

5.00 «Доброе утро»
9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 3.00 Новости
9.20 Контрольная закупка
9.50 «Жить здорово!» 12+
10.55 Модный приговор
12.20, 21.35 Т/с «ДОМ С ЛИЛИЯМИ» 16+
14.25 «Без свидетелей» 16+
15.10 «Мужское / Женское» 16+
17.00 «Наедине со всеми» 16+
18.45 «Давай поженимся!» 16+
19.50 «Пусть говорят» 16+
21.00 «Время»
23.45 «Городские пижоны» «Как избежать наказания за убийство» 18+
1.15, 3.05 Х/ф «ВСЕ О СТИВЕ» 16+
3.10 Х/ф «ГОСПОДА БРОНКО» 16+

РОССИЯ 1

5.00, 9.15 Утро России
9.00, 11.00, 14.00, 17.00, 17.30, 20.00 Вести
10.00 «О самом главном»
11.35, 14.30, 17.10, 19.35 Местное время
11.55 Т/с «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ» 12+
12.55 «Особый случай» 12+
14.50, 4.45 Вести. Дежурная часть
15.00 Х/ф «ВЫ ЗАКАЗЫВАЛИ УБИЙСТВО» 12+
18.15 «Прямой эфир» 12+
20.50 Спокойной ночи, малыши!
21.00 Т/с «СВОЯ ЧУЖАЯ» 12+
22.55 Т/с «ЧУЖОЕ ГНЕЗДО» 12+
0.50 Т/ф «ТРЕСТ, КОТОРЫЙ ЛОПНУЛ»
3.45 Т/с «ПРОСТИ МЕНЯ, МАМА» 12+

ЧТВ

6.07-6.10, 6.35-6.41 Вести-Чăваш Ен
7.07-7.10, 7.35-7.41 Утро Чувашии
8.07-8.10, 8.35-8.41 Утро Чувашии
11.35-11.55 Вести-Чăваш Ен
14.30-14.50 Вести-Чувашия
17.10-17.30 Вести-Чăваш Ен
19.35-20.00 Вести-Чувашия

НТВ

6.00 «Солнечно. Без осадков» 12+
8.10 Т/с «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА» 16+
10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 23.30 Сегодня
10.20 Т/с «ДОРОЖНЫЙ ПАТРУЛЬ» 16+
12.00 Суд присяжных 16+
13.20 «Суд присяжных. Окончательный вердикт» 16+
14.30 Обзор. Чрезвычайное происшествие
15.00, 16.20 Т/с «МОСКВА. ТРИ ВОКЗАЛА» 16+
19.40 Т/с «НОВАЯ ЖИЗНЬ СЫЩИКА ГУРОВА» 16+
21.30 Т/с «ШЕФ» 16+
23.50 Т/с «ЗАКОН И ПОРЯДОК» 18+
1.45 Квартирный вопрос 0+
2.50 Дикий мир 0+
3.10 Т/с «ХОЛМ ОДНОГО ДЕРЕВА» 12+
4.55 «Все будет хорошо!» 16+

РОССИЯ К

6.30 «Евроньюс»
10.00, 15.00, 19.00, 23.15 Новости культуры
10.15 «Наблюдатель»
11.15, 22.00 Х/ф «МИХАЙЛО ЛОМОНОСОВ». «ОТ НЕДР СВОИХ»
12.30 «Правила жизни»
13.00 Д/с «Нефронтовые заметки»
13.25, 2.40 Д/с «Мировые сокровища культуры»
13.45 Х/ф «ОН, ОНА И ДЕТИ»
15.10 «Медные трубы. Михаил Исаковский»
15.35, 1.55 «Полиглот»
16.25 «Больше, чем любовь»
17.05 Избранные шедевры П.И. Чайковского. Избранные хоры a cappella. Владимир Спиваков и Академический Большой хор «Мастера хорового пения»
17.50 «Мир из-за столика» Париж
18.20 Д/ф «Рем Хохлов. Последняя высота»
19.15 Неизвестный Петергоф... «Вопрос о Думе»
19.45 «Спокойной ночи, малыши!»
19.55 Д/ф «Жизнь быстрее МиГа»
20.35 «Абсолютный слух»
21.15 Д/ф «Исход»

КĔÇНЕРНИКУН, 6

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

5.00 «Доброе утро»
9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 3.00 Новости
9.20 Контрольная закупка
9.50 «Жить здорово!» 12+
10.55 Модный приговор
12.20, 21.35 Т/с «ДОМ С ЛИЛИЯМИ» 16+
14.25 «Без свидетелей» 16+
15.10 «Мужское / Женское» 16+
17.00 «Наедине со всеми» 16+
18.45 «Давай поженимся!» 16+
19.50 «Пусть говорят» 16+
21.00 «Время»
23.45 Д/ф «День, когда сбросили бомбу» 12+
0.50 «Городские пижоны» «Как избежать наказания за убийство» 18+
1.40, 3.05 Х/ф «ЧУДО НА 34-Й УЛИЦЕ» 12+
3.55 «Модный приговор»

РОССИЯ 1

5.00, 9.15 Утро России
9.00, 11.00, 14.00, 17.00, 17.30, 20.00 Вести
10.00 «О самом главном»
11.35, 14.30, 17.10, 19.35 Местное время
11.55 Т/с «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ» 12+
12.55 «Особый случай» 12+
14.50 Вести. Дежурная часть
15.00 Х/ф «ВЫ ЗАКАЗЫВАЛИ УБИЙСТВО» 12+
18.15 «Прямой эфир» 12+
20.50 Спокойной ночи, малыши!
21.00 Т/с «СВОЯ ЧУЖАЯ» 12+
22.55 70 лет со дня атомной бомбардировки Хиросимы. «Жертвоприношение» 16+
23.35 Т/с «ЧУЖОЕ ГНЕЗДО» 12+
1.35 Т/ф «ТРЕСТ, КОТОРЫЙ ЛОПНУЛ»
3.00 Т/с «ПРОСТИ МЕНЯ, МАМА» 12+
3.55 Комната смеха

ЧТВ

6.07-6.10, 6.35-6.41 Вести-Чăваш Ен
7.07-7.10, 7.35-7.41 Утро Чувашии
8.07-8.10, 8.35-8.41 Утро Чувашии
9.00 Военное детство
9.20 Доступная среда. С сурдопереводом
9.40 Активная молодежь
9.55-10.00 Наши сказки. Премьера
11.35-11.55 Вести-Чăваш Ен
14.30-14.50 Вести-Чувашия
17.10-17.30 Вести-Чăваш Ен
19.35-20.00 Вести-Чувашия

НТВ

6.00 «Солнечно. Без осадков» 12+
8.10 Т/с «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА» 16+
10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 23.30 Сегодня
10.20 Т/с «ДОРОЖНЫЙ ПАТРУЛЬ» 16+
12.00 Суд присяжных 16+
13.20 «Суд присяжных. Окончательный вердикт» 16+
14.30 Обзор. Чрезвычайное происшествие
15.00, 16.20 Т/с «МОСКВА. ТРИ ВОКЗАЛА» 16+
19.25 «Хиросима и Нагасаки. Рассекречено» 16+
19.55 Т/с «НОВАЯ ЖИЗНЬ СЫЩИКА ГУРОВА» 16+
21.40 Т/с «ШЕФ» 16+
23.50 Т/с «ЗАКОН И ПОРЯДОК» 18+
1.45 «Дачный ответ» 0+
2.50 Дикий мир 0+
3.10 Т/с «ХОЛМ ОДНОГО ДЕРЕВА» 12+
4.55 «Все будет хорошо!» 16+

РОССИЯ К

6.30 «Евроньюс»
10.00, 15.00, 19.00, 23.15 Новости культуры
10.15 «Наблюдатель»
11.15, 22.00 Х/ф «МИХАЙЛО ЛОМОНОСОВ». «ВРАТА УЧЕНОСТИ»
12.30 «Правила жизни»
13.00 Д/с «Нефронтовые заметки»
13.30 Х/ф «ПОЗДНЯЯ ВСТРЕЧА»
14.50, 23.05 Д/ф «Камиль Коро»
15.10 «Медные трубы. Анна Баркова».»
15.35, 1.55 «Полиглот»
16.25 Д/ф «Артем Микоян. Жизнь быстрее МиГа»
17.05, 0.55 Избранные шедевры П.И. Чайковского. Увертюра-фантазия «Ромео и Джульетта» Вариации на тему рококо. Владимир Федосеев и Большой симфонический оркестр им. П.И. Чайковского
17.50, 1.35, 2.40 Д/с «Мировые сокровища культуры»
18.05 Д/ф «Мой Шостакович»
19.15 Неизвестный Петергоф... «Мороженое из сирени»
19.45 «Спокойной ночи, малыши!»
19.55 Д/ф «Святослав Федоров. Видеть свет»
20.35 «Абсолютный слух»

ЭРНЕКУН, 7

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

5.00 «Доброе утро»
9.00, 12.00, 15.00, 18.00 Новости
9.20, 4.25 Контрольная закупка
9.50 «Жить здорово!» 12+
10.55 Модный приговор
12.20 Т/с «ДОМ С ЛИЛИЯМИ» 16+
14.25 «Без свидетелей» 16+
15.10 «Мужское / Женское» 16+
17.00 «Жди меня»
18.45 «Давай поженимся!» 16+
19.50 «Поле чудес» 16+
21.00 «Время»
21.30 «Три аккорда» 16+
23.20 «Городские пижоны» «Pink Floyd: История «The Dark Side of The Moon» 16+
0.25 Х/ф «МОРСКОЙ БОЙ» 16+
2.50 Х/ф «ПОЯВЛЯЕТСЯ ДАНСТОН» 12+

РОССИЯ 1

5.00, 9.15 Утро России
9.00, 11.00, 14.00, 17.00, 17.30, 20.00 Вести
10.00 «О самом главном»
11.35, 14.30, 17.10, 19.35 Местное время
11.55 Т/с «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ» 12+
12.55 «Особый случай» 12+
14.50 Вести. Дежурная часть
15.00 Х/ф «ВЫ ЗАКАЗЫВАЛИ УБИЙСТВО» 12+
18.15 «Прямой эфир» 12+
21.00 «В жизни раз бывает 60!» Юбилейный концерт Игоря Крутого. Часть 2-я
23.20 Х/ф «МУЖ СЧАСТЛИВОЙ ЖЕНЩИНЫ» 12+
1.15 «Живой звук»
3.15 Горячая десятка 12+
4.20 «Аркадий Кошко. Гений русского сыска» 12+
5.10 Комната смеха

ЧТВ

6.07-6.10, 6.35-6.41 Вести-Чăваш Ен
7.07-7.10, 7.35-7.41 Утро Чувашии
8.07-8.10, 8.35-8.41 Утро Чувашии
9.00 ЖКХ сегодня
9.15 Театру сатиры и юмора – 25 лет. 4 часть
9.45-10.00 Точка зрения
11.35-11.55 Вести-ПФО
14.30-14.50 Вести-Чувашия
17.10-17.30 Вести-Чăваш Ен
19.35-20.00 Вести-Чувашия

НТВ

6.00 «Солнечно. Без осадков» 12+
8.10 Т/с «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА» 16+
10.00, 13.00, 16.00, 19.00 Сегодня
10.20 Т/с «ДОРОЖНЫЙ ПАТРУЛЬ» 16+
12.00 Суд присяжных 16+
13.20 «Суд присяжных. Окончательный вердикт» 16+
14.30 Обзор. Чрезвычайное происшествие
15.00, 16.20 Т/с «МОСКВА. ТРИ ВОКЗАЛА» 16+
19.40 Х/ф «ДВОЙНОЙ БЛЮЗ» 16+
23.15 Х/ф «ДЕНЬ ОТЧАЯНИЯ» 16+
1.20 «Красота по-русски» из документального цикла «СОБСТВЕННАЯ ГОРДОСТЬ» 0+
2.15 Дикий мир 0+
3.15 Т/с «ХОЛМ ОДНОГО ДЕРЕВА» 12+
5.00 «Все будет хорошо!» 16+

РОССИЯ К

6.30 «Евроньюс»
10.00, 15.00, 19.00, 23.15 Новости культуры
10.20 Д/ф «Доктор Чехов. Рецепт бессмертия»
11.15, 22.00 Х/ф «МИХАЙЛО ЛОМОНОСОВ». «ВРАТА УЧЕНОСТИ»
12.30 Д/ф «Непобежденный гарнизон»
13.30 Д/ф «Рыцарь оперетты. Григорий Ярон»
14.10 Иностранное дело. «История дипломатии»
14.50, 1.45 Д/ф «Роберт Фолкон Скотт»
15.10 «Медные трубы. Владимир Луговской»
15.35 «Полиглот»
16.25 Д/ф «Врубель»
16.55 Из коллекции телеканала «Культура» Большой джаз
19.15 Д/ф «Рина Зеленая. Несравненная ЕкатеРина»
19.55 Х/ф «ПОХОЖДЕНИЯ ЗУБНОГО ВРАЧА»
21.15, 1.55 По следам тайны. «Была ли ядерная война до нашей эры? Индийский след»
23.30 Худсовет
23.35 «Династия без грима». Глава пятая
0.20 Х/ф «РУФЬ»
2.40 Д/с «Мировые сокровища культуры»

ШĂМАТКУН, 8

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

4.50, 6.10 Х/ф «СУРОВЫЕ КИЛОМЕТРЫ» 12+
6.00, 10.00, 12.00, 15.00, 18.00 Новости
6.45 Т/с «ДУРНАЯ КРОВЬ» 16+
8.45 «Смешарики. Новые приключения»
9.00 «Играй, гармонь любимая!»
9.45 «Слово пастыря»
10.15 Смак 12+
10.55 «Олег Попов. «Я жив!» 12+
12.15 «Идеальный ремонт»
13.15 Т/с «ЛИЧНАЯ ЖИЗНЬ СЛЕДОВАТЕЛЯ САВЕЛЬЕВА» 16+
15.10 «Личная жизнь следователя Савельева» 16+
17.30 «Угадай мелодию» 12+
18.15 «Кто хочет стать миллионером?»
19.15 Коллекция Первого канала. «ДОстояние РЕспублики: Владимир Шаинский»
21.00 «Время»
21.20 «Сегодня вечером» 16+
23.00 «КВН» Премьер-лига 16+
0.35 Х/ф «ЛЮДИ ИКС 2» 16+
3.00 Х/ф «УБРАТЬ ПЕРИСКОП» 12+
4.45 «Мужское / Женское» 16+

РОССИЯ 1

6.00 Х/ф «ОБЛАКО-РАЙ» 12+
7.30 «Сельское утро»
8.00, 11.00, 14.00, 20.00 Вести
8.10, 11.10, 14.20 Местное время. Вести-Москва
8.20 «Военная программа» Александра Сладкова
8.50 «Планета собак»
9.25 Субботник
10.05, 4.30 «Актерская рулетка. Юрий Каморный» 12+
11.20 «Кулинарная звезда»
12.20, 14.30 Х/ф «КАТИНО СЧАСТЬЕ» 12+
16.10 Субботний вечер
18.05 Х/ф «НЕ В ПАРНЯХ СЧАСТЬЕ» 12+
20.35 Х/ф «ПРОВИНЦИАЛКА» 12+
0.25 Х/ф «СОЛНЦЕКРУГ» 12+
2.15 Х/ф «ЦИНИКИ» 16+
5.25 Комната смеха

ЧТВ

8.10-8.20 Вести-Чăваш Ен
10.05 Для вас, любимые. Концерт по заявкам
10.45-11.00 Городская стоматология : мы дарим улыбки. Видеофильм
14.20-14.30 Вести-Чувашия

НТВ

6.05 Т/с «КУРОРТНАЯ ПОЛИЦИЯ» 16+
8.00, 10.00, 13.00, 19.00 Сегодня
8.20 «Хорошо там, где мы есть!» 0+
8.50 Их нравы 0+
9.25 «Готовим с Алексеем Зиминым» 0+
10.20 Главная дорога 16+
10.50 «Поедем, поедим!» 0+
11.55 Квартирный вопрос 0+
13.20 Своя игра 0+
14.10 Х/ф «ДВОЙНОЙ БЛЮЗ» 16+
18.00 Следствие вели...16+
19.20 «Летнее центральное телевидение» 16+
20.00 «Самые громкие русские сенсации» 16+
22.00 Ты не поверишь! 16+
22.50 «Хочу v ВИА Гру!» 16+
0.55 «Сегодня. Вечер. Шоу» 16+
2.45 Дикий мир 0+
3.25 Т/с «ХОЛМ ОДНОГО ДЕРЕВА» 12+
5.05 «Все будет хорошо!» 16+

РОССИЯ К

6.30 «Евроньюс»
10.00 «Обыкновенный концерт с Эдуардом Эфировым»
10.35 Х/ф «ПОХОЖДЕНИЯ ЗУБНОГО ВРАЧА»
11.50 «Острова»
12.30 К 70-летию Александра Журбина. Большая семья
13.25 Д/с «Севастопольские рассказы. Путешествие в историю с Игорем Золотовицким». «За Веру, Царьград и Отечество»
14.15 Фольклорный фестиваль «Вся Россия»
15.30, 2.40 Д/с «Мировые сокровища культуры»
15.45 Д/ф «Рина Зеленая. Несравненная ЕкатеРина»
16.30 «Игра в бисер»
17.10 Х/ф «КРЕЙЦЕРОВА СОНАТА»
19.45 «Романтика романса» От романса до рок-н-ролла
20.40 «Линия жизни»
21.30 Евгений Князев, Мария Волкова, Леонид Бичевин в спектакле Государственного академического театра им. Евг. Вахтангова «МАСКАРАД» Постановка Римаса Туминаса

ВЫРСАРНИКУН, 9

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

6.00, 10.00, 12.00, 15.00 Новости
6.10 Т/с «ДУРНАЯ КРОВЬ» 16+
8.10 «Служу Отчизне!»
8.40 «Смешарики. ПИН-код»
8.55 «Здоровье» 16+
10.15 «Непутевые заметки» 12+
10.40 «Пока все дома»
11.25 Фазенда
12.10 «Идеальный ремонт»
13.05 Т/с «ПАПА НАПРОКАТ» 16+
15.15 «Романовы» 12+
17.20 Коллекция Первого канала. «Музыкальный фестиваль «Голосящий КиВиН» 16+
19.50 «Аффтар жжот» 16+
21.00 «Время»
21.45 Х/ф «ПЕРЕВОЗЧИК 2» 16+
23.20 «Танцуй!» 16+
1.10 Х/ф «РАЗРУШЕННЫЙ ДВОРЕЦ» 12+
3.00 Х/ф «ШКОЛА ВЫЖИВАНИЯ ВЫПУСКНИКОВ» 16+

РОССИЯ 1

6.20 Х/ф «ОТПУСК В СЕНТЯБРЕ»
9.10 «Смехопанорама» Евгения Петросяна
9.40 Утренняя почта
10.20 Местное время. Вести-Москва. Неделя в городе
11.00, 14.00, 20.00 Вести
11.25 Т/с «РОДИТЕЛИ» 12+
12.20 Х/ф «СТЕРВА» 12+
14.20 «Смеяться разрешается»
16.10, 21.00 Х/ф «ПОЛОСА ОТЧУЖДЕНИЯ» 12+
0.50 Х/ф «ПРИКАЗАНО ЖЕНИТЬ» 12+
3.05 «Планета собак»
3.40 Комната смеха

ЧТВ

10.20-11.00 Вести-Чувашия. События недели

НТВ

6.05 Т/с «КУРОРТНАЯ ПОЛИЦИЯ» 16+
8.00, 10.00, 13.00, 15.40 Сегодня
8.15 «Русское лото плюс» 0+
8.50 Их нравы 0+
9.25 Едим дома 0+
10.20 Главная дорога 16+
10.50 «ГМО. Еда раздора» Научное расследование Сергея Малоземова 12+
12.00 «Дачный ответ» 0+
13.20 Футбол. ЦСКА - «Амкар» Чемпионат России 2015-2016
16.00 Х/ф «ДЕНЬ ОТЧАЯНИЯ» 16+
18.00 Следствие вели...16+
19.00 «Акценты» Информационная программа
19.30 Чистосердечное признание 16+
20.20 Х/ф «БОЦМАН ЧАЙКА» 16+
23.55 «Большая перемена» 12+
1.50 «Жизнь как песня» 16+
3.25 Т/с «ХОЛМ ОДНОГО ДЕРЕВА» 12+
4.55 «Все будет хорошо!» 16+

РОССИЯ К

6.30 «Евроньюс»
10.00 «Обыкновенный концерт с Эдуардом Эфировым»
10.35 Х/ф «В ПОГОНЕ ЗА СЛАВОЙ»
12.00 «Легенды мирового кино» Серафима Бирман
12.25 Д/ф «Климат. Последний прогноз»
12.55 Гении и злодеи. Владимир Даль
13.25 Д/с «Севастопольские рассказы. Путешествие в историю с Игорем Золотовицким». «Красные на Черном»
14.10 Д/ф «Отшельники реки Пры»
14.50 «85 лет со дня рождения Юрия Гуляева. «Незабываемые голоса»
15.30 «Пешком...» Москва литературная
16.00 «Династия без грима». Глава пятая
16.50 Сергей Михалков. «Дядя Степа» Стихи для детей. Читает Сергей Чонишвили
17.25 Д/ф «Тайна белого беглеца»
18.15, 1.55 «Искатели» «Завещание Стеллецкого»
19.00 Х/ф «РУФЬ»
20.25 Вера Васильева. Творческий вечер в театре Сатиры
22.00 Из коллекции телеканала «Культура» Большая опера-2014
23.25 Х/ф «КРЕЙЦЕРОВА СОНАТА»

ÇАНТАЛĂК

Шупашкарта	Вăхăт	31.07	1.08	2.08	3.08	4.08	5.08	6.08
Температура, ^0C	2-4 сехетре	+17	+14	+15	+15	+14	+13	+13
	14-16 сехетре	+23	+17	+23	+23	+20	+19	+19
Çумăр çăвать		☔	☔	–	–	–	☔	☔
Атмосфера пусăмĕ, мм.		744	745	750	753	749	747	748

КИРПИЧ
более 500 видов и цветов.
Газосиликатные блоки
ТК «ТЕРМИНАЛ».
ОПТОВЫЕ ЦЕНЫ
г. Чебоксары, Канашское шоссе, 7/1,
тел. 30-55-15,
г. Новочебоксарск, ул. Промышленная, 41,
тел. 73-84-12.
Реклама

«ХРЕСЧЕН САССИ»
Обществăпа политика хаçачĕ
Индекс 54838
Учредительсем – Чăваш Республикин Информаци политикин тата массăллă коммуникацисен министерстви, Чăваш Республикин Информаци политикин тата массăллă коммуникацисен министерствин «Хыпар» Издательство çуртĕ» Чăваш Республикин хăйтытăмлă учрежденийĕ

ДИРЕКТОР-ТĔП РЕДАКТОР – В.В. ТУРКАЙ
Редактор – В.В. Петрова
РЕДКОЛЛЕГИ:
В.В. Петрова – редактор
И.П. Никитина – корреспондент
Л.А. Никитина – корреспондент
Е.А. Трофимова – хаçат операторĕ

hypar3@mail.ru
Редакципе издатель адресĕ: Шупашкар, И. Яковлев пр., 13.
Телефонсем:
директор-тĕп редактор – 56-00-67,
пайсем – 62-50-06, 62-04-54,
реклама пайĕ тел./факс – 28-83-70.
Факс (8352) 62-50-06

Хаçата 2013 çулхи раштав уйăхĕн 10-мĕшĕнче Федерацин çыхăну, информаци технологийĕсемпе массăллă коммуникацисен сферинчи саккунсене пăхăннине сăнаса тăракан службин Чăваш Республикинчи управленийĕ ПИ ТУ 21-00305 № регистрациленĕ.
Хаçата «Хыпар» Издательство çуртĕ» АУ техника центрĕнче калăпланă хатĕр оригинал-макетран «Чăваш ЕН» ИПК» АУО типографийĕнче пичетленĕ. 428019, Шупашкар, И. Яковлев пр-чĕ, 13.

Графикпа 17 сехетре алă пусмалла. 17 сехетре алă пуснă.
Заказ 2905
Тираж 10144

* Рекламăпа пĕлтерӳсем. Реклама тексчĕсемпе пĕлтерӳсемшĕн вĕсене паракансем яваплă.